

Katriina Korpinen

Miika Tyrväinen

***”TEE TYÖTÄ SUN UNELMIEN ETEEN
JA***

ÄLÄ ANNA JUTTujen PAINAA”

Maahanmuuttajataustaiset nuoret Mikkelissä

Yhteisöpedagogin koulutusohjelma

Marraskuu 2016

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

MAMK University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 21 marraskuuta 2016
Tekijä(t) Katriina Korpinen & Miika Tyrväinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Yhteisöpedagogin koulutusohjelma
Nimeke ”TEE TYÖTÄ SUN UNELMIEN ETEEN JA ÄLÄ ANNA JUTTujen PAINAA” – Maahanmuuttaja-taustaiset nuoret Mikkeliissä	
Tiivistelmä Maahanmuutto on herättänyt keskustelua Euroopassa. Maahanmuuttajaväestö on moninaista, mutta on joidenkin tutkimuksien mukaan syrjäytymisen riskiryhmää. Integroitumisen edistämällä ehkäistään ongelmien syventymistä ja ylisukupolvistumista. Ohjaamo-pisteet ovat matalan kynnyksen palvelupisteitä kaikille 15–29 nuorille, joissa vastataan syrjäytymisen haasteisiin. Opinnäytetyömme on osa Nuorisalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Ohjaamojen tuki -hanketta. Hankkeessa selvitetään minkälaista matalan kynnyksen palveluohjausta Etelä-Savon nuoret tarvitsevat ja kuinka sitä voidaan toteuttaa ja kehittää. Hankkeessa keskitytään erityisesti erityisryhmien, kuten maahanmuuttajien, tarpeisiin. Tämän opinnäytetyön kohteena ovat Mikkelin maahanmuuttajataustaiset nuoret. Tavoitteemme on tutkia, kuinka nuori kokee koulutuksensa ja työssä käymisensä, sekä haluamme tuoda esille mikä on nuoren näkemys paikallisen Ohjaamon, Olkkarin tunnettuudesta ja palveluista. Tutkimuksemme pohjaksi teimme kuusi teemahaastattelua. Haastateltavat olivat 18 – 23 vuoden ikäisiä ja yksi yli 29-vuotias maahanmuuttajataustainen nuori. Kaikki haastateltavat ovat Suomen kansalaisia ja heidän taustansa ovat hyvin moninaisia. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Saatu aineisto teemoiteltiin ja analysoitiin induktiivisena sisällönanalyysinä. Teoreettisessa viitekehyksessä avaamme mitä tarkoitetaan maahanmuuttajalla, maahanmuuttajanuorella ja maahanmuuttajataustaisuudella. Avaamme myös mitä Ohjaamo-palvelut ovat ja kenelle ne on suunnattu. Tulosten mukaan maahanmuuttajataustaiset nuoret kokivat olevansa aivan kuin muutkin nuoret, eivätkä korostaneet maahanmuuttajataustaansa. Heidän suurimmat haasteensa koulunkäynnissä ja töissä johtuivat yksilöllisistä kielihaasteista, mutta ne vähenivät, kun kieltä oli opittu. Nuoret kokivat myös syrjintää kielihaasteiden tai poikkeavan ulkonäkönsä takia. Heillä oli ystäviä, joihin he pystyivät tukeutumaan tarvittaessa, ja heidän koulumenestyksensä oli samantasoista kantaväestön kanssa. Nuoret eivät tienneet Olkkarin palveluista tai olivat kuulleet siitä vain vähän. He kokivat, että tukeutuisivat tarvittaessa ennemmin lähipiiriinsä. Näkemyksemme mukaan nuoret olisivat kuitenkin voineet hyötyä Olkkarin palveluista. Johtopäätöksissä reflektimme teoreettisen viitekehyksen ja tulosten yhteyttä. Tuomme esiin joitain huomioita, jotka voivat osaltaan olla ammattilaisten apuna kehittämässä Ohjaamoja.	
Asiasanat (avainsanat) Maahanmuuttajat, nuoret, Ohjaamo	
Sivumäärä 66 + 1	Kieli Suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liite 1. Teemahaastattelurunko	
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Nuorisalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia, Ohjaamojen tuki -hanke

DESCRIPTION

MAMK University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 21 November 2016
Author(s) Katriina Korpinen & Miika Tyrväinen	Degree programme and option Community Education
Name of the bachelor's thesis "WORK FOR YOUR DREAMS AND DON'T LET THINGS PUSH YOU DOWN" - Young people with an immigrant background in Mikkeli	
Abstract Immigration has been a hot topic lately in Europe. The second-generation immigrants' situation differ from that of their parents. Immigrant population is diverse, but some studies find immigrants are in the risk group of marginalization. By assisting integration society can prevent the escalation of problems and cross-generational problems. The One-Stop Guidance Center concept prevents marginalization by offering low-threshold services to all 15-29-year-old young people. Juvenia Youth Research and Development Centre's development project One-Stop Guidance Centers seeks better services and accessibility for special groups at the The One Step Guidance Centers in Southern Savonia. This bachelor's thesis studied what opinions adolescents with an immigrant background have on their education and working lives in Mikkeli and how they understand the concept of Mikkeli's Olkkari. The thesis was qualitative and the data was gathered through six theme interviews with three female and three male participants. Their ages were from 18 to over 29 and they were from different countries and continents. The results were divided into themes and analysed by means of inductive content analysis. Special attention was paid to the adolescents' own personal points of view and their experiences. The theoretical framework was built around immigration, employment, education and One-Stop Guidance Centers. We tried to bring descriptive data to support the theme and local factors. The results indicate that adolescents with an immigrant background see themselves the same as anybody else and the background was hardly mentioned. Their biggest challenges in school and working life were due to individual language problems but they diminished when the language was well learned. They also experienced discrimination based on their language skills or appearance. They all had friends if they needed support and similar grades in school compared to the original population. The adolescents with an immigrant background did not know about the One Step Guidance Center in Mikkeli or had just heard about it briefly. They considered they would more likely lean on their close ones than seek support from the centre. We recognised some occasions in their lives when they could have benefited from the services of Mikkeli's Olkkari. In the conclusions we reflect on the theoretical framework and our results. We present some findings we believe will help develop the One-Stop Guidance Centers and support their work in multicultural Mikkeli. We also present some improvement points and a few further research problems.	
Subject headings, (keywords) Immigrants, Ohjaamo One-Stop Guidance, youth	
Pages 66 + 1	Language Finnish
Remarks, notes on appendices Appendix 1: theme interview frame	
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by Youth Support Research and Development Juvenia, Ohjaamo, One-Stop Guidance Center

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	MAAHANMUUTTAJAT JA HEIDÄN TILANTEENSA SUOMESSA	2
2.1	Maahanmuuttaja	2
2.2	Maahanmuuttajien koulutus ja työllisyys	4
2.3	Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi	6
2.4	Maahanmuuttajien perhe ja perhesuhteet	7
2.5	Maahanmuuttajat palvelujärjestelmässä	9
3	OHJAAMO-TOIMINTA	11
3.1	Ohjaamo.....	11
3.2	Ohjaamo ennaltaehkäisyyn ja varhaistuen toimintana	12
3.3	Ohjaamo-toiminnan sisällöt ja kohderyhmät.....	15
3.4	Ohjaamojen kehittäminen ja tiedottaminen	18
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
4.1	Tutkimuksen kohde	19
4.2	Tutkimuskysymykset.....	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN	21
5.1	Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmän valinta.....	21
5.2	Aineistonkeruuprosessin eteneminen	23
5.3	Aineisto ja sen analyysi	26
6	TUTKIMUSTULOKSET	28
6.1	Kohderyhmän kuvaus	28
6.2	Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutus ja työssä käyminen.....	29
6.2.1	Nuorten kokemuksia koulutuksesta	29
6.2.2	Nuorten kokemuksia työssä käymisestä.....	39
6.3	Maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemys Ohjaamosta	45
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	50
7.1	Tulosten yhteenveto.....	50
7.2	Johtopäätökset ja pohdinta.....	52
7.3	Luotettavuuden arviointi.....	58
	LÄHTEET	61

LIITE: Liite 1. Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on osa Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Ohjaamojen tuki -hanketta. Hankkeessa selvitetään minkälaista matalankynnyksen palveluohjausta Etelä-Savon nuoret tarvitsevat ja kuinka sitä voidaan toteuttaa ja kehittää.

Toteutimme kvalitatiivisen tutkimuksen vuoden 2016 aikana Mikkelin maahanmuuttajataustaisista nuorista. Tutkimme heidän subjektiivista kokemustaan heidän koulutuksesta ja työssä käymisestään. Tarkastelemme myös, miten maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat kuulleet Ohjaamosta ja millainen näkemys heillä siitä on. Ohjaamo-pisteet ovat matalan kynnyksen palvelupisteitä kaikille 15–29 nuorille, joissa vastataan ennaltaehkäisevästi syrjäytymiseen.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Minkälaisena maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat koulutuksensa ja työssä käymisensä?
2. Minkälainen on maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemys Ohjaamon tunnettuudesta ja palveluista?

Euroopassa tapahtuva väestön liikehdintä aiheuttaa laajalti kiihkeää keskustelua ja sen teemoissa näkyvät maahanmuuttajanuorten työllistyminen sekä yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset, ennen kuin maahanmuuttajasta tulee verotuloja tuottava yhteiskunnan jäsen. Maahanmuuttajanuorten koulutus- ja urapolkujen onnistunut rakentuminen ja heidän kokemuksensa siitä ovat avaintekijöitä yhteiskuntaan integroitumiseen. Mikäli maahanmuuttajanuori ei onnistu kiinnittymään yhteiskuntaan tai kokee osattomuutta, on hyvin tärkeää, että Ohjaamo-palveluiden kaltainen palveluverkosto tukee nuorta tämän yksilöllisissä haasteissa. Keskeistä on, että Ohjaamo voi palvella mahdollisimman hyvin maahanmuuttajanuoren tarpeita sekä edistää opiskelun ja työllisyyden mahdollisuuksia. Ohjaamo-palvelut ovat tarkoitettu kaikille Suomen kansalaisuuden tai oleskeluluvan saaneille alle 30-vuotiaille nuorille. Ne ovat matalan kynnyksen palvelupisteitä, jonne nuoren on helppo tulla ja jonne hän ei tarvitse lähetettä miltään taholta. (Nuorisotakuu 2016, 1.)

Ohjaamo-palvelut on kehitetty syrjäytymisen ehkäisyyn. Jotta palvelujen tarjonta koh-
taisi tulevaisuuden ohjauspalveluiden tarvitsijoita, olisi sitä kehitettävä vastaamaan
ennalta oletettuja tarpeita. Maahanmuuttajien vaikutus lähitulevaisuuden Ohjaamo-
palveluissa ja palvelujärjestelmissä on tutkimuksellisesti haastava ja ajankohtainen
kysymys. (Työterveyslaitos ym. 2009, 45.) Miten toinen maahanmuuttajasukupolvi
vaikuttaa Ohjaamo-palveluiden tarjontaan ja rakenteeseen, kun se tulee olemaan mer-
kittävä väestöryhmä lähivuosina? (Työterveyslaitos ym. 2009, 45).

2 MAAHANMUUTTAJAT JA HEIDÄN TILANTEENSA SUOMESSA

2.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja-käsitettä käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöi-
tä; ulkomaalainen, vieraskielinen, siirtolainen, maahanmuuttajataustainen, ulkoma-
laistaustainen (Rapo 2011) sekä yleisesti henkilöstä, joka on syntynyt ulkomailla. Täl-
löin voidaan puhua myös ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajasta. Toisen suku-
polven maahanmuuttajalla viitataan henkilöön, joka on syntynyt Suomessa ja jonka
vanhemmista ainakin toinen on maahanmuuttaja. (Työterveyslaitos 2010.) Kun toinen
vanhemmista on kantaväestöä, voidaan puhua transnationaalisesta lapsesta (Mylly-
niemi 2014, 14). Maahanmuuttaja-käsitteellä tarkoitetaan kaikkia Suomessa pysyvästi
asuvia ulkomaalaisia (Heino 2012, 10).

Maahanmuutolle on monia syitä esimerkiksi: työ, opiskelu, perhesuhteet, pakolaisuus
ja paluumuutto (THL 2016). Maahanmuuttajamääritelmään sopivat myös osaltaan
vaihto-opiskelija (suorittaa yhden tai useamman lukukauden Suomessa) tai tutkinto-
opiskelija (suorittaa toisen tai kolmannen asteen tutkinnon Suomessa). Ei siis ole aina
selvää, ketä maahanmuuttaja-termillä tarkoitetaan. Tilastoissa ja tutkimuksissa maa-
hanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomaalaista, joka asettuu asumaan kotimaansa ulkopuo-
lelle muuten kuin tilapäisesti. Maahanmuuttajataustainen on myös termi, jota käyte-
tään henkilöistä, joiden vanhemmat tai isovanhemmat tai joku heistä on ensimmäisen
sukupolven maahanmuuttaja. (Rapo 2011.) Toisaalta maahanmuuttajiksi sanotaan
myös maahanmuuttajien lapsia, jolloin tarkempi termi on toisen sukupolven maahan-
muuttaja (Rapo 2011).

Maahanmuuttajasta tulee lain silmissä suomalainen, kun hän on saanut Suomen kansalaisuuden. Suomen kansalaisuutta voi anoa täysikäinen, joka on asunut Suomessa viisi vuotta tai on asunut kaksi vuotta Suomessa suomalaisen kanssa avoliitossa, sekä elänyt kunniallisesti, hänen toimeentulo on turvattu ja osaa ruotsia tai suomea. (Heino 2012, 8.) Vaikka ulkomaalainen hakee ja saa Suomen kansalaisuuden, niin hänen äidinkieltensä, uskontonsa tai etninen identiteettinsä ei vaihdu (Pakolaisapu 2016).

Kotouttamisella tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla viranomaiset edistävät maahanmuuttajien kotoutumista (Heino 2012, 8). Kotouttaminen on kotoutumisen edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen tarjoamien toimenpiteiden ja palveluiden avulla. Se on myös maahanmuuttajien sopeuttamista elämään ja toimimaan uuden kotimaansa yhteiskuntajärjestelmässä. Se sisältää yleensä viranomaisten järjestämiä aktiivisia toimia, kuten maan kielen opetusta ja aktiivisia työllistämistoimia. Kotouttamisen tarkoituksena on luoda maahanmuuttajalle mahdollisimman nopeasti itsenäisen ja tasavertaisen kansalaisuuden vaatimat valmiudet. (Kotouttaminen 2016.) Yhteiskunnallisella kotoutumisella tavoitellaan kuitenkin yksilöllistä kehittymistä samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. (Heino 2012, 8). Vaasan yliopiston tutkimus vuodelta 2013 ”Maahanmuuttajien kotouttaminen maaseudulle kolmen sektorin yhteistyönä” kertoo kuinka maahanmuuton isoimmat ongelmat ovat palveluiden järjestymisessä heille. (Harilahti-Juola 2014, 98.) On kuitenkin selvää, että kuntien tärkein tehtävä on palvella kuntalaisiaan ja edesauttaa heidän hyvinvointiaan, myös maahanmuuton tuomia uusia kuntalaisia (Harilahti-Juola 2014, 89). Myös Itä-Suomen maahanmuuttostrategia nostaa tämän huomion keskeisenä (Myrskylä 2012, 4).

Suomessa enemmistö ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien on nuorta, 20–35-vuotiasta työikäistä väestöä, kun taas toisen polven maahanmuuttajista suurin osa on vasta joko siirtymässä peruskouluun, on peruskoulussa tai siirtymässä toisen asteen koulutukseen tai työelämään. Suomessa maahanmuuttajien ikärakenne on kaiken kaikkiaan hyvin nuori. Nuoren ikärakenteen seurauksena työllistymiseen liittyvät kysymykset tulevat lähitulevaisuudessa olemaan keskeisiä teemoja monikulttuuristuvassa Suomessa. (Työterveyslaitos 2010.) Oman identiteetin löytyminen ja rakentuminen kahden tai useamman kulttuurin välissä voi olla näille nuorille hyvin hankalaa. Monet maahanmuuttajataustaiset nuoret elävät kahden kulttuurin välissä: he ovat kasvaneet suomalaisten nuorten keskellä suomalaisessa koulujärjestelmässä ja kotona heillä usein on vanhempien ylläpitämä oma kulttuuri. (Heino 2012, 10.) Me käytämme

opinnäytetyössämme termiä maahanmuuttajataustainen (nuori): haastattelemme erilaisista taustoista tulevia ihmisiä, joiden ei voida olettaa olevan toisiaan vastaavista lähtökohdista. Haastateltavien mahdollinen diversiteetti myös tarjoaa meille mielenkiintoista heijastelupintaa.

2.2 Maahanmuuttajien koulutus ja työllisyys

Maahanmuuttajat ovat ylliedustettuina erityisopetuksessa ja aliedustettuja toisen asteen koulutuksessa, sekä koulupudokasriski on suurempi kuin kantaväestöön kuuluvilla (Työterveyslaitos ym. 2009, 45–47). Kuitenkin Myllyniemi (2014, 14) huomioi, että tutkimuksien kontrollointi ja vakiointi hävittävät tilastollisen eron koulupudokkuudessa maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välillä, ja koulutukselliset erot selittyvät ensisijaisesti maahanmuuttajaryhmien kotitaustalla. Työterveyslaitoksen ym. (2009, 45) mukaan taas ei ole riittävästi tietoa siitä, mitkä tekijät ovat riskejä tai edesauttavia koulutuksen nivelvaiheissa. Maahanmuuttajalapsilla ja -nuorilla on todettu olevan kantaväestöä enemmän oppimisvaikeuksia, ja EU:n ulkopuolelta tulleiden 9.luokkalaisten kouluosaaminen on yleisesti heikompaa, vaikkakin heillä on positiivisempi suhtautuminen opiskeluun. (Työterveyslaitos ym. 2009, 45–47.) Huomattavaa on, että vaikka maahanmuuttajanuorten keskiarvot ovat matalampia, niin toisen polven maahanmuuttajien koulumenestys ei juuri eroa kantaväestöstä. Lisäksi transnationaaliset lapset ja nuoret ja osa toisen polven maahanmuuttajista ovat koulussa jopa menestyksekkäämpiä. (Myllyniemi 2014, 14 & Työterveyslaitos ym. 2009, 45–47.)

On tutkittu (Niemi ym. 2010, 18–33), että maahanmuuttajanuoret ovat todennäköisemmin sijoitettuna erityisopetukseen. 2000-luvulla tehtyjen selvitysten mukaan on joitain merkkejä siitä, että erityisopetuksella on korvattu muita puuttuvia resursseja esimerkiksi kielenopetuksessa, mikä ei ole erityisopetuksen tarkoitus. Näitä kielihaasteita kohdattaessa tilanne on ratkaistu tekemällä erityisopetussiirtopäätös nuoren kohdalla, vaikka haaste olisi ratkaistavassa toisenlaisin tai niin sanotusti lievemmin keinoin. Tällainen siirto erityisluokalle voi vaarantaa tasa-arvoisen kohtelun toteutumisen koulutuksessa. On nimittäin merkittävää huomata (Niemi ym. 2010, 72), että erityisopetuksesta nuoret harvemmin ohjautuvat lukioon ja erityisopetuksessa peruskoulunsa päättäneiden nuorten koulutuksessa on paljon erilaisia katkoksia tai suunnanmuutoksia myös myöhemmissä vaiheissa. Erityisluokilta siirryttäessä nuoret usein myös näkevät koulutusmahdollisuutensa rajallisina, mikä aiheuttaa sen, että nuoret kiertelivät erilai-

sisä koulutuksissa ja eivät usko heitä aidosti kiinnostavan alan olevan heille sopivan. Mikäli maahanmuuttajanuoria siirretään perusteettomasti erityisluokille, syntyy lisäriskkejä heidän syrjäytymiseensä. Riski syrjäytymiseen kaikilla suomea puhuvilla on 3,8 %, kun taas vieraskielisillä riski on 20 %. Kuitenkin erilaisten etnisten ryhmienkin välillä on eroja. Esimerkiksi somalia puhuvien riski syrjäytymiseen on noin nelinkertainen verrattuna venäjää puhuviin. Erojen selitetään johtuvan perhe- ja kielitaustasta eri etnisten ryhmien välillä. (Miettinen ym. 2012.)

Useissa Euroopan maissa toisen maahanmuuttajasukupolven syrjäytyminen ja ongelmat ovat herättäneet huomiota (Työterveyslaitos ym. 2009, 45–47), sillä ulkomaalaistaustaiset nuoret lopettavat kouluttautumisen useammin peruskoulun jälkeen kuin kantaväestö ja riski syrjäytyä on erityisen suuri (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21). Työpaikat, joissa voi työskennellä vain perusasteen koulutuksella, ovat alati vähenevässä, mikä saattaa olla riski heidän myöhemmälle työllistymiselleen. Peruskouluun tai aiemmin opintonsa päättäneiden osuus ulkomaalaistaustaisilla oli 14 %, kun kansuomalaisilla lukema on 6 %. Riskkejä keskeyttämiselle oli muu kuin suomen tai ruotsin kieli, myöhäinen Suomeen muuttamisikä tai taustamaan ollessa Lähi-itä tai eritoten Afrikka. (Nieminen ym. 2014, 55–57.) Niin kutsutun NEET-asteen (Not in Employment, Education or Training) mukaan ulkomaalaistaustaisista nuorista 15 % oli koulutuksen ja työn ulkopuolella, mikä on 4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kantaväestöllä. (Nieminen ym. 2014, 60–62.) Voidaankin siis ajatella, että koulutukseen panostaminen ja kouluhyvinvoinnin edistäminen pienentävät riskejä syrjäytymiseen.

Useilla alueilla on voitu ohjata maahanmuuttajanuoria koulutukseen ja muihin palveluihin. Joitain palveluita on myös erityisesti kohdennettu maahanmuuttajille. Tästä huolimatta työ- ja elinkeinotoimistot pitävät maahanmuuttajanuorten tilannetta hankalana. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Voidaan kuitenkin pohtia, onko työvoimatoimistojen resurssit käytetty optimaalisesti ja ohjataanko nuoria oikea-aikaisesti heille sopiviin palveluihin. Joskus myös maahanmuuttajataustaisten nuorten oma kokemus on sivuutettu, ja tätä on pallolettu tarpeettomasti. (Miettinen ym. 2012.) Niemisen ym. (2014, 66) mukaan nuorisotakuu ja peruskoulun oppilaanohjaus ovat tärkeitä tukitoimia toiselle asteelle siirryttäessä. He kertovat myös, että ”varhain koulunkäyntinsä keskeyttäneistä nuorista kymmenesosa kertoi opiskelun lopettamisen syyksi sen, ettei hakemisesta huolimatta ollut päässyt kouluun. Siirtymää toiselle asteelle voisi helpot-

taa myös peruskoulussa annettavan suomen kielen opetuksen vahvistaminen tämän ryhmän osalta, sillä koulunkäynnin keskeyttäminen oli yhteydessä myös heikompaan kielitaitoon.”

Työllistyäkseen maahanmuuttajanuoren on voitettava työnantajien luottamus puolelleen ja heidän on herätettävä työnantajan halu, palkata maahanmuuttajataustainen nuori töihin. Työnantajien käsitykset työnhakijoista ja heidän taustoistaan perustuvat valittavan usein vahvoin ennakkoluuloihin ja vääriinkin käsityksiin. Silti nämä käsitykset voivat määrätä voimakkaasti sen keitä töihin otetaan ja ketkä jätetään ulkopuolelle. Ongelmallista etniseen taustaan perustuvan syrjinnän tarkastelussa on sen vaikea todentaminen: milloin maahanmuuttajan palkkaamattomuus on johtunut työnhakijan etnisestä taustasta, milloin taas esimerkiksi pätevyydestä. (Kyhä 2011, 70.)

Itä-Suomen maahanmuuttostrategia 2017 (Mattsson & Kivilä 2012, 7) on alueen ensimmäinen maahanmuuttajuutta käsittelevä strategia, jonka tarkoituksena on turvata työvoiman saatavuus ja lisätä hyvinvointia. Itä-Suomessa maahanmuutto on ainoa väestömäärää kaikissa maakunnissa kasvattava osuus. Tästä osuudesta suurin osa on nuoria aikuisia, eli joka poikkeaa kantaväestön ikärakenteesta huomattavasti. Siitä huolimatta tilastokeskuksen mukaan maahanmuuttajien työllistymisvaikeudet kasvavat ja useimmiten työ rajoittuu määräaikaisiin työsuhteisiin. Erityisen vaikeana nähdään nuorten työnhakijoiden tilanne. (Mattsson & Kivilä 2012, 7-12). Maahanmuuttajatyövoimasta työttömänä Etelä-Savossa oli vuonna 2014 jopa 37 % (Lehto 2015), mikä on erittäin korkea verrattuna maakunnan yleiseen työttömyystasoon, 15,2 % helmikuussa 2016. Etelä-Savon työttömyysaste on myös valtakunnan tasoa 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi (Etelä-Savon maakuntaliitto 2016).

2.3 Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi

Kouluterveyskyselyssä on vasta viime vuosina alettu huomioimaan maahanmuuttajataustaiset omana ryhmänään. Etelä-Savossa suurin osa esimerkiksi vuoden 2013 kouluterveyskyselyyn vastanneista nuorista on suomalaisia ja myös heidän vanhempansa (yli 90 %), kuitenkin lähes 10 % lapsiperheissä puhuttiin useampaa kuin yhtä kieltä. Yleisin syntymämaa Suomen jälkeen oli Venäjä tai entinen Neuvostoliitto, vanhempien nuorten kohdalla Ruotsi. Etelä-Savossa maahanmuuttajataustaisten nuorten määrät ovat vielä toistaiseksi pieniä, mutta jatkuvasti suurentuvia. Heihin voidaan soveltaa

samoja tuloksia, kuin koko Suomen kouluterveyskyselyissä maahanmuuttajataustaisten nuorten osalta. (Kivimäki ym. 2014, 45.)

THL:n kouluterveyskyselystä (Kivimäki ym. 2014, 46) valtiontasoisesti selviää, että maahanmuuttajanuoret voivat huonommin kuin kantaväestön nuoret. Eroa löytyy monista eri hyvinvoinnin muodoista. Nuorisobarometrin mukaan ongelmat keskittyvät ensimmäisen polven maahanmuuttajille, mutta toisen polven maahanmuuttajat, varhaislapsuudessa maahan muuttaneet tai Suomessa syntyneet voivat yhtä hyvin kuin kantaväestön nuoret. Jotkin näiden kahden selvityksen eroista voidaan selittää kohderyhmien eroilla tai selvitysten tutkimuspainotuksilla. Nuorisobarometrissa tarkastellaan yksilön kokemaa subjektiivista hyvinvointia, kun taas kouluterveyskysely tarkastelee elintapoja, terveystottumuksia ja elinoloja. Kouluterveyskyselyssä tarkastellaan myös nuorempaa kohderyhmää kuin nuorisobarometrissa. (Myllyniemi 2014, 102.) Joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohdalla mielenterveyden ongelmien esiintyvyys on huolestuttavaa (Nieminen ym. 2014, 158–162). Suurimmat terveyserot maahanmuuttajaryhmien ja kantaväestön keskuudessa olivatkin mielenterveydessä. Tästä huolimatta myös esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttajataustaisia on mielenterveyspalveluissa vähän suhteessa väestökokoon. (Työterveyslaitos ym. 2009, 71–72.) Yhtenä leimaa-antavana ja huolestuttavana piirteenä on yksinäisyys, joka on yleinen ongelma maahanmuuttajien parissa. (Heino 2012, 10.)

Usein samoille nuorille kasautuu moninaisia ongelmia: sosiaaliset haasteet, päihdeongelmat sekä terveydelliset, sosioekonomiset ja elämänhallintaan liittyvät ongelmat. Nämä ongelmat yhdessä aiheuttavat syrjäytymistä, mikä puolestaan koskettaa erityisesti maahanmuuttajia ja miehiä. (Miettinen & Pöyry 2015, 8.) Myös väkivallan kokemuksen ja sen uhka koskettavat maahanmuuttajataustaista useammin kuin muuta väestöä. Maahanmuuttajat kokevat rasismia ja joutuvat rasististen rikoksien kohteeksi kantaväestöä useammin. (Laine 2007, 41–42.)

2.4 Maahanmuuttajien perhe ja perhesuhteet

Suomalaisiin perheisiin nähden maahanmuuttajakotitaloudet ovat useammin taloudellisesti epävakaa tai haavoittuvassa asemassa. Taloudellinen epävakaus yhdessä elinolosuhteiden kanssa määrittävät näin maahanmuuttajaperheet usein myös riskiperheiksi. Maahanmuuttajataustaisissa perheissä on joskus myös kantaväestöstä poikkeava

va tapa järjestää perheen sisäiset suhteet. Esimerkiksi sukupuolien roolitus voi poiketa merkittävästikin suomalaisen yhteiskunnan normeista. Tämä erilaisuus poikii joskus vihapuhetta, ennakkoluuloja ja ongelmapuhetta. Perheen kuitenkin nähdään olevan suuri voimavara nuorten hyvinvointiin myös ammattilaisten silmissä, mikä ei näy asi-
antuntijakeskusteluissa, joissa perheiden käsiteltävät asiat kääntyvät usein juuri tähän ongelmapuheeseen. Erityisesti ongelmapuhetta esiintyy sukupolvien välisten erojen käsittelyssä, koska niiden nähdään irtaantuvan toisistaan. Vanhemmilla ei usein myöskään koeta olevan riittäviä valmiuksia tukea lapsiaan, mikä johtuu vanhempien huonosta kotoutumisesta. (Anttila ym. 2010, 120–124.)

Joissain tapauksissa maahanmuuttajanuoret joutuvat ottamaan kasvavasti vastuuta perheensä asioista. Nuorten kanssa toimivissa instituutioissa kohdataan vanhemmat ensisijaisesti vain ongelmatilanteissa, mikä saattaa johtaa ongelmapuheen kärjistymiseen. Suomalaisessa nuorisotyössä on vedetty linjavetoa myös ammatillisesti: nuorisotyö tekee työtä nuorten kanssa, ja perheet eivät ensisijaisesti kuulu siihen. Toinen keskeinen huomio on myös siinä, miten nuorisotyön ammattilaiset rajaavat perhekäsityksen ydinperheeseen. Maahanmuuttajataustaiset perheet taas saattavat olla laajoja, verkostomaisia ja ennalta ei aina tiedä, ketkä perheeseen koetaan kuuluvan. (Anttila ym. 2010, 120–124.) Uusia näkökulmia maahanmuuttajien kanssa tehtävään nuorisotyöhön ja -tutkimukseen voisikin tuoda sen, että nuori nähdään myös osana perheyhteisöään, ei vain autonomisena yksilönä. (Anttila ym. 2010, 129). On myös huomattavaa, että syrjäytymisen voidaan nähdä olevan myös ylisukupolvista, mikä perustelisi perheiden vaikutuksen huomioimista nuorten elämässä ja toiminnassa (Aaltonen 2015).

Kuten perhekin voi olla voimavara, myös oma kulttuuritausta on tärkeä nuorille itselleen. Maahanmuuttajaperheisiin kohdistuva riskiperhekeskustelu näkyy myös siinä, miten vanhempien perinteiset ja kulttuurisidonnaiset kasvatustavat nähdään uhkana nuorten integroitumiselle suomalaiseen yhteiskuntaan. Kasvatus- ja perhekäsitysten eroavaisuudet voivat tuottaa haasteita ja ongelmia suomalaisessa yhteiskunnassa. Joissain patriarkaalisisissa perheissä elävän nuoren päätöksentekoon voi olla vaikuttamassa huomattavan moni perheenjäsen. Esimerkiksi opiskelupaikan valintaa tehdessä, päätöstä voi olla tekemässä kahden tai kolmen sukupolven edustajat ja välttämättä nuoren oma ääni ei tule näissä päätöksissä kuulluksi. (Heikkilä-Daskalopoulos 2008, 36.) Nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset myös näkevät maahanmuuttajaperheen kommunikoinnin olevan erityisen tiivistä ja tunteellista, mikä saattaa poiketa suoma-

laisten perheiden tavasta. (Anttila ym. 2010, 119–123.) Joissain selvityksissä on ilmennyt, kuinka matalan kynnyksen palveluiden yhteyteen toivottaisiin entistä enemmän työntekijöitä, jotka toimisivat maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa. Ylipäätään lisäresurssit ovat toivottuja. (Heikkilä-Daskalopoulos 2008, 36.)

2.5 Maahanmuuttajat palvelujärjestelmässä

Maahanmuutto on ajankohtainen teema, mutta sen tuomat muuttuvat palveluntarpeet mietityttävät myös Etelä-Savossa. Maakunnissa on vastaanottokeskuksia, joihin on sijoitettuna paljon myös Ohjaamojen kohdeikäluokan edustajia. Heidän sijoittumisensa kuntalaisina sekä työ- ja koulutuselämässä tulevien vuosien aikana koetaan haastavaksi. (Määttä 2016.)

Maahanmuuttajien vaikutus lähitulevaisuuden Ohjaamo-palveluissa ja palvelujärjestelmissä on tutkimuksellisesti haastava ja ajankohtainen kysymys. Miten nuori maahanmuuttajasukupolvi vaikuttaa Ohjaamo-palveluiden tarjontaan ja rakenteeseen, kun tämä väestönosa on kasvanut lähivuosien aikana merkittävästi myös Suomessa? Eri-tyishuomiota voidaan kiinnittää myös siihen, kuinka paljon heidän vanhempiansa sosiaalinen asema, kotoutumisensa, yhteiskunnan ilmapiiri sekä palvelujärjestelmien toimivuus heidän kohdallaan vaikuttavat heidän tilanteeseensa. (Työterveyslaitos, ym. 2009, 45.) Työterveyslaitoksen ym. (2009, 45) raportti tuo esiin, että lapsena ja nuorena koettu usein toistunut syrjintä eri elämänalueilla voi vaarantaa hyvinvointia hyvin pitkään. Tällaisten huomioiden esiin nostaminen on tulevaisuudessa yhä merkityksellisempää, jotta voidaan vastata ja ennaltaehkäistä maahanmuuttoon liittyviä ongelmia.

On olemassa vain vähän tietoa siitä, kuinka paljon maahanmuuttajat käyttävät terveys, sosiaali- ja työllistymispalveluita, sekä kuinka tehokkaasti niitä hyödynnetään. Keskeisimpiä ongelmia ovat kielelliset vaikeudet, käytettävissä olevan ajan riittäminen palveluissa, kulttuuriset ja eettiset kysymykset sekä ennakkoluuloiset ja kielteiset asenteet työntekijöiltä. Maahanmuuttajat kokevat myös syrjintää palveluiden, työn tai asunnon saamisessa. Etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajat ovat kokeneet paljon syrjintää, myös viranomaisilta. Ensimmäisen polven maahanmuuttajat kuitenkin ovat kontaktissa useammin viranomaisten kanssa kuin myöhemmät sukupolvet, joten osa sukupolvieroista selittyy sillä, että myös mahdollisuuksia syrjintään tapah-

tuu siten useammin. (Myllyniemi 2014, 35 & 42.) Lisäksi maahanmuuttajilla voi olla liian vähän tietoa olemassa olevista palveluista, sekä oikeuksistaan tai velvollisuuksistaan niihin ja yhteiskuntaan liittyen (Työterveyslaitos ym. 2009, 75). Tämä voi heikentää heidän yhteiskuntaan kiinnittymistään. Esimerkiksi maahanmuuttotilastaan liittyvät eroavaisuudet palveluntarpeessa sekä työntekijöiden herkkyyys sen tunnistamiseen on asiantuntijoiden mukaan haaste (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21). Edellä mainitut kielelliset ongelmat vaikuttavat myös siihen, kuinka maahanmuuttajat pääsevät hyödyntämään palveluiden täyttää antia tai ylipäättään pääsemään niihin. Tästä syystä joidenkin asiantuntijoiden mielestä suomen kielen opetus olisi yhdistettävä sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin sekä myös muihin kuntoutuspalveluihin, kuten työkokeiluun, työpajatoimintaan, työhönvalmennukseen ja työharjoitteluun. On saatu hyviä kokemuksia siitä, että kuntoutumiseen on liitetty toiminnallista kielen opiskelua, mutta ongelmana on se, ettei toimintaa ole saatu hankemuotoista toimintaa pitkäkestoisemmaksi ja vakiinnutetuksi. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21.)

Väestöliiton Kotipuu – projekti on palveluohjauksen malli, jossa käsitellään perhekeskeistä työskentelyotetta maahanmuuttajien tarpeenmukaisille palveluille. Siitä voidaan yleistää joitain huomioita (Heikkilä-Daskalopoulos 2008, 7):

1. *Maahanmuuttaja ei tiedä olemassa olevista palveluista. Maahanmuuttaja on uusi yhteiskunnassa eikä siksi tunne palvelujärjestelmää. Tiedon saamisen esteenä voi olla myös kieli- tai lukutaidottomuus.*
2. *Maahanmuuttajat eivät halua ottaa vastaan tarvitsemaansa palvelua. Ongelma, johon tarvittaisiin tukea ja apua, saatetaan kokea hyvin häpeälliseksi. Tällaisia ovat varsinkin monet psykiatriset tai perhe-elämään liittyvät ongelmat. Monet maahanmuuttajat saattavat kokea myös pelkoa tai epäluottamusta viranomaisia kohtaan. Tarvittavan palvelun puuttuminen tai alhainen taso lähtömaassa saattaa lisätä epäluuloa palvelua kohtaan.*
3. *Maahanmuuttaja ei saa palvelujärjestelmästä tarpeenmukaista tukea tai palvelua. Ongelmana on, että asiakas tietää palveluista ja on motivoitunut niitä hakemaan, mutta palvelujärjestelmässä ei riittävästi tunnisteta asiakkaan tarpeita tai tarpeet tulkitaan tai selitetään väärin. Usein kulttuuriselityksellä korvataan muut*

mahdolliset syysuhteet. Joskus kulttuuriselitystä käytetään myös palvelun esteenä: ”Emme voi ottaa vastaan, kun emme tunne asiakkaan kulttuuria.”

Selvityksessä (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21) on tullut esille, että esimerkiksi kuntoutuspalveluissa maahanmuuttajien palveluntarve ei usein vastaa tai täytä palvelujärjestelmän ajatuksia asiakkuudesta. Myös Heikkilä-Daskalopoulou (2008, 35–38) mukaan on tutkittu, että maahanmuuttajien tarpeet ja ammattilaisten toimenpiteet eivät aina kohtaa. Apuna tällaiseen kohtaamattomuuteen voidaan esittää esimerkiksi ”kulttuuritulkkeja”, jotka voisivat osaltaan selventää maahanmuuttajien ja ammattilaisten kommunikaatiokuilua. Maahanmuuttajataustaisten määrän lisääntyminen palvelujärjestelmissä voidaan nähdä myös positiivisena kehityspaikkana työntekijöille. Tietojen, taitojen, asenteiden ja kykyjen kehitystä voi tapahtua työskennellessä maahanmuuttajien kanssa, ja osa tästä on myös erityyppistä osaamista kuin työskennellessä kantaväestöön kuuluvien asiakkaiden kanssa. Tällöin tapahtuu osaamisen monipuolistumista. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21.) Kasvava tietoisuus ja monipuolistuva osaaminen voivat myös ehkäistä sellaista tilannetta, että maahanmuuttajilta vietiisiin mahdollisuuksia toimia esimerkiksi vanhempina. Erään tutkimuksen mukaan epätietoisuus johtaa helposti epäluulon kehään, ja maahanmuuttajien toimijuutta ei tueta riittävästi, jopa hankaloitetaan sitä. (Heikkilä-Daskalopoulos 2008, 35–36.)

3 OHJAAMO-TOIMINTA

3.1 Ohjaamo

Ohjaamon toimintamalli rakentuu nuorisolaissa säädettyyn monialaista yhteistyötä tarjoavasta palvelusta ”Ohjaamosta”, eri hallinnonalojen peruspalveluista ja laajasta yhteistyöverkostosta. (Pakkala ym. 2014, 5) Ohjaamot kokoavat hyvinvointipalveluita ja tietoa välittävää palvelunohjausta, jotta asiakasta voidaan auttaa pääsemään niihin palveluihin, joita hän tarvitsee. (Pakkala ym. 2014, 5) Ohjaamon keskeisimpiä toimia ovat elämänhallinnan tukeminen, koulutuksen, urasuunnittelun ja työllistymisen tuki, sekä sosiaalisten valmiuksien ja taitojen kehittäminen (Nuorisotakuu 2016, 1).

Saadakseen Ohjaamon palveluja nuori ei tarvitse jonkin yhteistyötahon ”lähetettä”. Käytännössä nuori voi kävellä Ohjaamon ovesta sisään silloin kun hän itse haluaa ja

kokee tarvitsevansa eri ammattilaisten osaamista. (Pakkala ym. 2014, 32). ”Ohjaamo on siis integroiva toimi joka yhdistää eri palvelukokonaisuudet” (Pakkala ym. 2014 32). Ennen Ohjaamo-toiminnan aloittamista kunnissa, ei ollut tarjolla tuettua ohjausta 15–19-vuotiaille peruskoulun päättävälle nuorille, sillä se ei kuulunut minkään yksittäisen viranomaistahon ohjaukseen. Ohjaus on ollut hajallaan ja sitä ovat antaneet eri tahot monesti omista lähtökohdistaan käsin. (Pakkala ym. 2014, 5.) Palveluohjauksen mallintamisen on syntynyt tarpeista yhdistää nuorille suunnatut viranomaispalvelut saman katon alle, jotta toimintojen päällekkäisyyttä, tiedonvaihtoa ja kohdentumista voidaan jäsentää.

Ohjaamot vastaavat nuorten palveluiden sekä nuorisotakuun toteuttamisen puutoksiin. Selvitysten mukaan nuoret toivovat erityisesti lisää henkilökohtaista ohjausta sekä helposti lähestyttäviä matalan kynnyksen palveluja. Selvä tarve on myös tiivistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja lisätä tiedonvaihtoa (Pakkala ym. 2014, 32). Palvelu on avoin kaikille, mutta asiakasryhmä koostuu pääosin erilaisista syrjäytyneistä ja syrjäytymisvaarassa olevista nuorista. Työtä tehdään myös kaduilla, mikä mahdollistaa avun tarjoamisen nuorille ilman, että sitä pitäisi hakea palvelujärjestelmästä. (Pulkalammi & Pulkkinen 2013, 17.)

Etelä-Savossa Ohjaamo-palvelua tarjoaa Mikkelin Olkkari, jossa kuntapalveluista toimivat etsivänuorisotyö, päihdepalvelut, mielenterveyspalvelut, opinnon-ohjaus, terveydenhoitaja, tuki- ja jälkihuolto, TE-palvelut sekä muista palveluista avohuollon tukitoimet, muutama järjestötoimija ja harrasteryhmät. Mikkelin Olkkarin kohderyhmä on 13–29-vuoden ikäiset, ollen hieman normaalia laajempi etsivän nuorisotyön mukanaolon vuoksi. Ehkäisevän työn työmuodot ovat parhaimmillaan helposti saatavilla olevia tuen ja ohjauksen tapoja. (Pylkkänen ym. 2014, 11.)

3.2 Ohjaamo ennaltaehkäisyn ja varhaistuen toimintana

Syrjäytyminen on osattomuutta sekä osattomaksi jäämistä yksilön turvaa tuottavista asioista. (Heino ym. 2011.) Syrjäytyminen voidaan nähdä myös marginalisaationa, jossa hallitseva väestönosa erottaa joukostaan yksilön tai ryhmän, joka on joiltakin ominaisuuksiltaan erilainen. Erottaminen johtaa yleensä yksilön tai ryhmän toimintakyvyn heikkenemiseen ja yksilön tai ryhmän epätasa-arvoiseen kohteluun. (Hiltunen 2011, 10.) ”Marginaali sinänsä tarkoittaa reunaa ja reunalla olemista” (Hiltunen 2011,

10). Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa viitataan usein erilaisten yhteiskunnallisten järjestelmien, kuten koulutus- ja työmarkkinajärjestelmien, ulkopuolelle jäämiseen. (Heino ym. 2011.) Syrjäytymisen syinä esiintyvät usein alhainen koulutustaso, maahanmuuttajuus, pitkään kestänyt työttömyys, asuinalueen runsas työttömyys ja toimeentulo-ongelmat, mutta myös elämänhallintaan liittyvät ja terveydelliset ongelmat, sosiaalisten suhteiden vähyys ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. (Heino ym. 2011.) Nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa tehdään jo peruskouluissa, joissa pyritään tunnistamaan mahdollisia koulupudokkaita ja tukemalla heidän koulupärrjäämistään esimerkiksi laatimalla heille joustavia opetussuunnitelmia. Myös toisen asteen nivelvaiheessa riskiryhmään kuuluvia nuoria pyritään aktivoimaan sekä tuetaan opintojen eteenpäin viemistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

Ohjaamon ja nuorten palveluohjauksen taustalta löytyy yhteiskunnallisesti merkittävät ja ajankohtaiset tekijät: syrjäytymisen ja sen ennaltaehkäisy. Ohjaamon tarkoituksena on toimia ennaltaehkäisevän toiminnan periaatteen mukaan, joka käytännössä tarkoittaa riittävän varhain annettua ja ohjattua tukea, eli varhaistuen toimintaa. Tässä kontekstissa ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on suojata nuorta erityyppisiltä sosiaalisilta ongelmilta, jotka voivat vaikuttaa nuoren terveyteen ja hyvinvointiin, sekä kannatella tätä koulutus- tai urapolulla. (Pakkala ym. 2014, 12.)

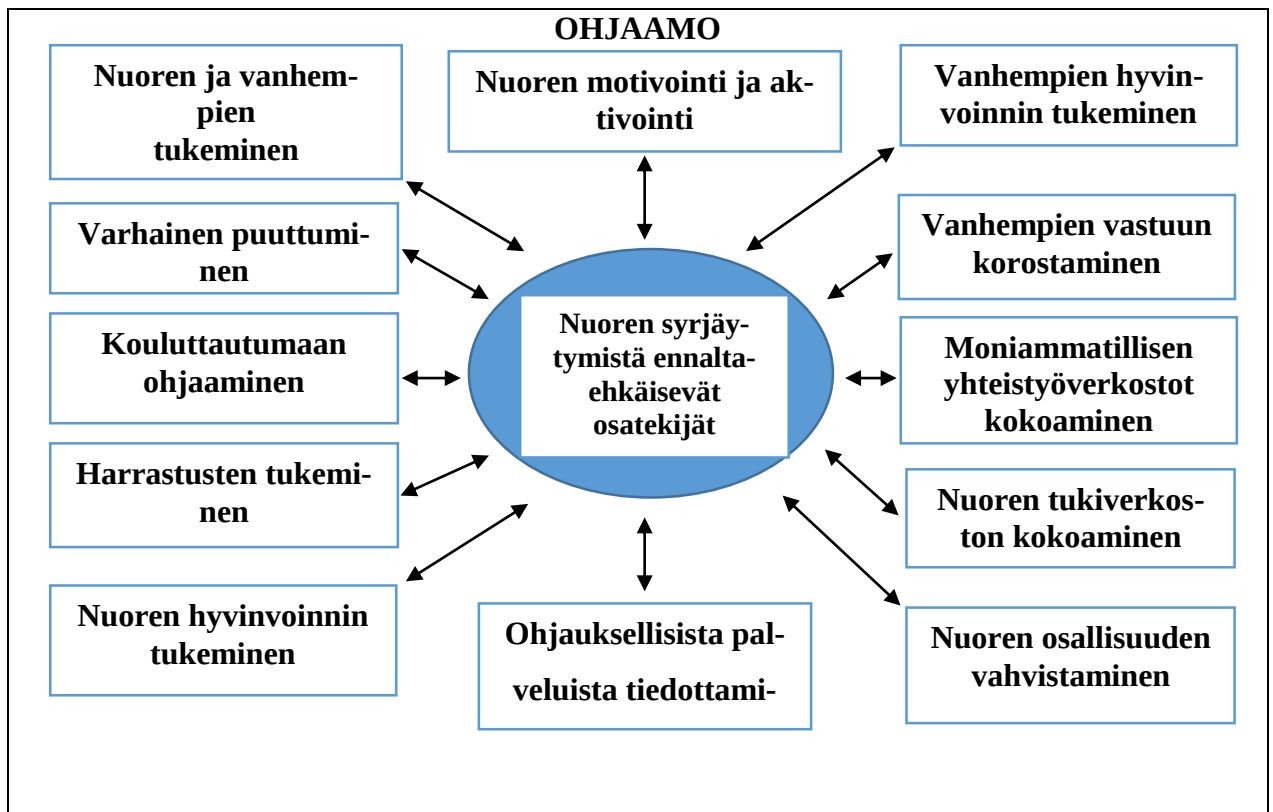
Ohjaamot esittelevät ennaltaehkäisevää toimintaa peruskouluissa ja edeten siitä toisen asteen oppilaitoksiin (Pakkala ym. 2014, 5). Ohjaamot kertovat olemassaolostaan ja toiminnastaan selkeästi ja yksinkertaisesti, sekä mitä toiminnalla tavoitellaan ja millaisia mahdollisuuksia palvelunohjaus tarjoaa. Ohjaamo pyrkii näkymään ja kuulumaan kaikissa virallisissa ja epävirallisissa ympäristöissä, myös siellä missä nuoret liikkuvat ja käyttävät vapaa-aikaansa. Tämän niin kutsutun jalkautumisen tarkoituksena on tavoittaa niitä nuoria, jotka kuuluvat mahdolliseen syrjäytymisen riskiryhmään ja eivät itse hakeudu palveluun. Ohjaamot ovat osaltaan tukemassa Nuorisotakuun toteutumista. (Pakkala ym. 2014, 5.) Palveluohjaajien ja etsivän nuorisotyön yhteisellä jalkautumisella pyritään myös vahvistamaan kuvaa Ohjaamon matalan kynnyksen palvelutoiminnasta, olemalla siellä missä nuoret voivat heidät helpoimmin tavoittaa. Ohjaamotoiminnan tavoitavuuden vuoksi sen on tärkeää olla tunnettu kaikkien 13–29-vuotiaiden nuorten keskuudessa sekä erityisesti niiden nuorten keskuudessa, joilla on jonkinasteisia sosiaalisen sopeutumisen haasteita, jotka rajoittavat nuorten yhteiskun-

taan kiinnittymistä. Varhaisella tavoittavuudella voidaan parhaiten vastata jo olemassa oleviin tai syntyviin ongelmiin ja haasteisiin ennen niiden eskaloitumista.

Ohjaamo-toimintaa määrittää matalan kynnyksen periaate. Se on ohjauspalvelua, jossa nuori ja nuori aikuinen saa apua päivittäiseen elämään, urahaaveisiin, omaan opintopolun tavoitteluun sekä valmennusta sosiaalisiin vuorovaikutustaitoihin. (Pakkala ym. 2014, 5.) Matalan kynnyksen palveluilla pyritään saavuttamaan asiakkaita, jotka ovat jääneet syystä tai toisesta palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Matalan kynnyksen palveluilla voidaan lisätä sosiaalista osallisuutta, erityisesti huono-osaisten parissa (Leemann & Hämäläinen, 2015, 1). Leemannin ja Hämäläisen mukaan (2015, 1-3) ”matalan kynnyksen palveluilla tarkoitetaan palveluja, joilla on normaaleihin palveluihin verrattuna matalampi kynnys. Tällöin asiakkaalta vaadittavia edellytyksiä palveluun hakeutumisessa on madallettu.” Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että palvelu yrittää rakentaa sellaiseksi, että sinne on mahdollisimman helppo ja vaivaton tulla. Ohjaamoissa tapahtuva palveluohjaajan ohjaus taas on yksilöohjausta, jossa ohjaava henkilö toimii dialogissa ohjattavan kanssa. (Ikonen & Sopanen 2014, 10). Ohjaustoiminta pyrkii kannustamaan ja helpottamaan apua tarvitsevan nuoren elämäntilanteissa, selvittäen millä ratkaisuilla nuoren kohtaamat haasteet olisivat voitettavissa ja kuinka nuoren osallisuutta voitaisiin vahvistaa. Toiminta perustuu vapaaehtoiseen asiakassuhteeseen, jossa kannustava ja tukea antavan palvelukokemus on erittäin merkityksellinen. (Pakkala ym. 2014, 6.)

Nuorten työllistyminen on muuttunut yhä hankalammaksi, etenkin vaikeasti työllistyvien nuorten kohdalla. Myös palveluiden koetaan etäännyneen. TE- toimistolla ei ole mahdollisuuksia tunnistaa ja auttaa riittävästi niitä nuoria, joilla on suurimpia ongelmia työllistymisen kanssa. Etenkin motivaationpuute on ollut merkittävä hankaloittava tekijä esimerkiksi työkokeiluissa. Tällaisessa tilanteessa vastuuta siirtyy myös Ohjaamojen kaltaisille kunnallisille palveluille, joilla on moniammatillista osaamista. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21.)

Alla oleva kuva havainnollistaa syrjäytymistä ehkäiseviä vuorovaikutteisia tekijöitä, joita Ohjaamo-toiminnassa voidaan koordinoita.

KUVA 1. Nuoren syrjäytymistä ennaltaehkäiseviä elementtejä (Ratia 2016).

Jotta kunnalliset toimijat voivat vastata vaatimuksiin ja suunnitella, kehittää ja toteuttaa Ohjaamo-palveluita, on kunnassa oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat paikalliset opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. (Nuorisolaki 72/2006.) Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustus- ja muiden viranomaisten edustajia. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa myös kolmannen sektorin nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kunnat voivat koota myös yhteisen palveluverkoston. Verkosto ei kuitenkaan itsessään käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita. (Nuorisolaki 72/2006.)

3.3 Ohjaamo-toiminnan sisällöt ja kohderyhmät

Aikaisemmin ohjaustoiminta on kunnassa saattanut olla hajallaan. Jokainen instituutti ja toimija ovat antaneet ohjausta omista lähtökohdistaan, jolloin palveluntarjonnassa yksilön näkökulma ei ole noussut riittävästi esiin ja kokonaisuus ei ole ollut eheä. Pakkalan ym. mukaan (2014) ”Ohjaamo toimii kiinteässä verkostomaisessa yhteistyössä koulujen (peruskoulu ja toinen aste) opinto-ohjaajien, kuraattorien, TE -hallinnon, etsivän nuorisotyön sekä nuorten työpajatoiminnan, sosiaali- ja terveyspalvelujen, Kelan ja kuntouttavan työtoiminnan asiantuntijoiden kanssa.” Ohjaamo-

toiminnan käytössä on palveluja, jotka sekä auttavat havaitsemaan nuoren tarpeet, että vahvistavat hänen toimintakykyään ja arjessa pärjäämistään.

Esimerkkinä ennen Ohjaamo-toiminnan alkamista ohjausta ovat tehneet etsivät nuorisotyöntekijät. Etsivä on ollut se henkilö johon oppilaitos, sosiaaliviranomainen ja poliisi ovat yhteydessä, mikäli nuori jää pois hänelle kuuluvista tai tarjotuista tehtävistä tai velvoitteista. Nuorisolain mukaan ”etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivää nuorisotyötä tehdään ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvionsa tuen tarpeesta.” (Nuorisolaki 72/2006.)

Nuorisotyöntekijä on yhteydessä nuoreen ja alkaa kartoittaa nuoren ongelmia ja tarpeita yhdessä nuoren kanssa etsien sopivia yhteistyökumppaneita kulloiseenkin tilanteeseen. Haasteena etsivässä työssä on ollut erityyppisten vastuualueiden, verkostojen ja velvollisuuksien kertyminen, joissa etsivä nuorisotyöntekijä on joutunut vastaamaan kaikista ohjauspalvelullisista tehtävistä. Tässä tilanteessa itse etsiväntyölle ei ole jäänyt enää riittäviä resursseja. Ohjaamoiden synnyttyä, palveluohjaajien ja monialaisten verkostotoimintojen löytäessä saman katon alle, ovat etsivät voineet jälleen keskittyä nuorisolainmukaiseen etsivään nuorisotyöhön ja palveluohjaajat rakentavat – ja ylläpitävät verkostoja, ohjaavat asiakkaita sekä huolehtivat Ohjaamo-toiminnan tiedottamisesta. Fyysisissä Ohjaamo-palvelupisteissä toimivat muun muassa; etsivä nuorisotyö, opinto-ohjaus ja TE-toimisto, päihde- ja mielenterveystyö, lastensuojelutyö, viranomaispalvelu/sosiaalipalvelu, kooten 15–29-vuoden ikäisille nuorille kohdennetut monialaiset palvelut. (Pakkala ym. 2014, 5.)

Palveluohjauksen avulla peruskoulun jälkeisiin opintoihin siirtymistä voidaan helpottaa esimerkiksi nuorten pajakouluilla ja työpajakokeiluilla. Samalla nuori saa näin lisää valmiuksia opiskeluun ja työelämään. Ohjaamo-toiminnassa myös palveluohjaajat voivat ohjata nuorta kuntouttavan sosiaalityön pariin ilman virallista lähettävää tahoa. Sosiaalihuoltolain 17 § mukainen sosiaalinen kuntoutus on tullut lähemmäksi mahdollisia avun tarvitsijoita. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan ”sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työ-

paja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.” (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Tunnistettaessa syrjäytymisen riskit, voidaan ennaltaehkäistä niiden muodostumista. Hallitus on pyrkinyt tukemaan nuorten mahdollisuuksia nyky-yhteiskunnassa säätämällä nuorten yhteiskuntatakuun, missä luvataan, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Työ- ja elinkeinohallinnon rakennemuutoksen jälkeen kunnille on siirtynyt yhä enemmän vastuuta nuorten palveluista.

Ohjaamo pyrkii erityisesti tukemaan erilaisissa siirtymävaiheissa olevia nuoria. Ohjaamo tarjoaa nuorelle tietoa, neuvontaa ja ohjausta oman tilanteen selvittämiseksi. Ohjaamot ovat kaikille Suomen kansalaisuuden tai oleskeluluvan saaneille alle 30-vuotiaille nuorille suunnattuja matalan kynnyksen palvelupisteitä, jonne nuoren on helppo tulla ja jonne hän ei tarvitse lähetettä miltään taholta. Palvelutarpeen arvioinnissa nuoret ovat itse aktiivisia ja heidän yksilölliset tarpeensa otetaan huomioon. (Fedotoff ym. 2016, 68.) Olipa kyseessä sitten nuoren pääsy koulutukseen tai työelämään, tarve päästä kuntoutukseen tai jokin muu uutta suuntaa vaativa elämäntilanne, Ohjaamon eri alojen asiantuntijat selvittävät tilannetta ja auttavat eteenpäin (Fedotoff ym. 2016, 68). Ohjaamot toimivat kuitenkin kunnallisesti, eli ensisijaisesti nuoren tulisi ottaa yhteyttä oman asuinkuntansa Ohjaamoon. Ohjaamo-toiminta on kuitenkin vasta käynnistymässä eri kunnissa, osaan se on vasta suunnitteilla (Ratia 2016).

Ohjaamon käytössä on toiminnallisia palveluja, jotka sekä auttavat tunnistamaan nuoren tarpeet, että vahvistavat nuoren toimintakykyä ja arjessa pärjäämistä. Ohjaamo toimii nuoren tukena, kunnes tilanteeseen löydetään pitempikkestoinen ratkaisu. Ratkaisu voi esimerkiksi olla se, että nuori pääsee yhteistyöverkoston tarjoamiin palveluihin tai hän siirtyy opiskelemaan tai työelämään. (Fedotoff ym. 2016, 66.) Etelä-Savossa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli vuonna 2008 tammikuussa 804 henkilöä. Vuonna 2015 heitä oli 1327 ja vuonna 2016 1423. Etelä-Savon työttömyys on maan keskiarvoa korkeampi 1,5 prosenttiyksikköä. (Etelä-Savon maakuntaliitto 2016.)

Ohjaamo-palveluita ei ole erikseen kehitetty maahanmuuttajien palveluohjaukseen, vaan täyttämään nuorisotakuun vaatimuksia nuorten työllistymisen kehittämiseksi.

Erityisiä kotoutumispalveluja lukuun ottamatta poliittisten linjausten ja lainsäädännön perusajatuksena on, että maahanmuuttajat käyttävät samoja peruspalveluja kuin suomalaisetkin. Tavoitteena on ollut välttää erillisten palvelujärjestelmien rakentaminen ja kehittää sen sijaan peruspalveluja siten, että niissä kyetään palvelemaan myös maahanmuuttajia yhdenvertaisuuslain edellyttämällä tavalla. (Työterveyslaitos ym. 2009, 75.) Kuitenkin perustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki tuntevat niin kutsutun positiivisen erityiskohtelun. Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa sitä, että yksilöille voidaan erilaisissa tilanteissa tarjota sellaista apua tai palvelua, että hänelle syntyy riittävät, tasaveritaiset mahdollisuudet esimerkiksi hyvinvointiin tai koulumenestykseen. (Niemi ym. 2010, 15.) Työterveyslaitos tahoineen (2009, 75) kertovat kuinka se käytännössä tarkoittaa, että ”peruspalveluissa on kyettävä vastaamaan myös maahanmuuttajien palvelutarpeisiin, muokattava palveluprosessien sisältöjä ja toimintatapoja, tarvittaessa lisäämällä tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta sekä käytettävä tulkkaukspalveluja.” Näiden suuntaviivojen katsotaan voivan myös pätevän osaltaan Ohjaamossa.

3.4 Ohjaamojen kehittäminen ja tiedottaminen

Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia aloitti Ohjaamojen tukihankkeensa 1.6.2015 ja se kestää toukokuun loppuun 2017. Hankkeen rajoitus on saatu Etelä-Savon ELY-keskuksen ESR-rahastolta. Sen tarkoituksena on kehittää ja tukea Ohjaamon matalankynnyksen palveluita Etelä-Savon maakunnan alueella. Matalankynnyksen palvelut ja nuorten ohjaus- ja tukipisteet halutaan kehittää sellaiseen muotoon, että nuoret voivat saada kattavammin henkilökohtaista neuvoa ja ohjausta heidän henkilökohtaisiin ongelmiinsa. Hanke tuotteistaa Ohjaamon osaamista, jotta sitä voidaan viedä muihinkin kuntiin koulutuspaketteina ja vahvistaa toimijoiden osaamista. Hankkeen vaikuttavuutta ja laatua arvioidaan ja niihin kehitetään erilaisia mittareita. Osaamista halutaan levittää myös erinäisten Ohjaamo-foorumien kautta, jotta toimijat voivat tavata. Ohjaamojen tuki -hanke tukee erityisesti syrjäseutujen nuorten palveluohjausta, mutta myös erinäisiä erityisryhmiä joihin myös maahanmuuttajat lukeutuvat. (Miettinen 2015.)

Ohjaamo on tarkoitettu kaikille nuorille riippumatta muusta kuin asuinkunnasta. Ohjaamo-toiminta on kutakuinkin uutta, ja esimerkiksi uusia toimipaikkoja on syntynyt vuonna 2016 yhteensä 27 uutta. Kohtaamo on Ohjaamojen kattotoimija, jonka kautta Ohjaamo-toimintaa halutaan myös kehittää. Kohtaamon toimipiste sijaitsee Jyväskylä-

lässä, ja sitä koordinoi Keski-Suomen ELY-keskus. Kohtaamon tarkoituksena on levittää nuorten matalan kynnyksen palvelumallia, sekä verkkopalveluita alle 30-vuotiaille nuorilain tarkoittamille nuorille. Hanke on rahoitettu kaudelle 2014–2020. Hanke työllistää seitsemän henkilöä, ja yhteistyötä hankkeessa suorittavat työelämätahot, kolmannen sektorin toimijat sekä hallinnonalat. (Kohtaamo-hanke esittäytyy 2015.)

Nuori ei useinkaan tiedä olemassa olevista palveluista, toimijoista tai mahdollisuuksista niiden käyttöön. Siksi kun tuotetaan ja kehitetään nuorten palveluita, tulisi myös samoin kehittää niistä tiedottamista. Sitä tulisi tehdä monenlaisia väyliä pitkin, jotta nuori kohtaa tiedon mahdollisimman helposti ja hänelle luontaisia reittejä pitkin. Myös tiedottamisen sisältöön tulisi kehittää huomiota, sillä nuoret voivat todella hyödyntää palveluita, heidän tulee ymmärtää niiden sisältö. Vaikeasti ilmaistu ja vajavaisesti ymmärretty sisältö vähentää palveluiden piiriin hakeutumista. (Miettinen & Pöyry 2015, 73.) Joidenkin arvioiden mukaan nuoret itse kokivat Ohjaamosta tiedottamisen heikkona. He arvioivat, että nuorten käyttöoikeus sosiaalisiin medioihin ja visuaalisuus myös fyysisessä markkinoinnissa olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta nuoret huomaavat palveluiden olemassaolon. Nuoret käyttävät arjessaan aina enemmän sosiaalista mediaa perinteisten viestimien sijaan, ja myös siellä Ohjaamojen tulisi näkyä. (Koski & Tuomi 2016, 38–39.) Visuaalisuuden, eli kuvien ja videoiden ja niiden muodon merkityksen on myös huomattu kasvavan kommunikoinnin välineenä tekstin sijaan. (Savolainen ym. 2015, 64.) Tiedottamisen kehittämiseen on myös ehdotettu, että aikuisten ja nuorten välillä toimisi henkilö tai henkilöitä linkkinä, jotka ymmärtäisivät nuorten, että aikuisten käyttämän kielen ja toimisivat niin sanotusti kulttuuritulkkeina. (Koski & Tuomi 2016, 38–42).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

4.1 Tutkimuksen kohde

Opinnäytetyössämme tutkimme maahanmuuttajataustaisten nuorten subjektiivisia kokemuksia. Halusimme selvittää, millaisena he kokevat koulutuksensa ja työssä käymisensä Mikkeliissä. Mikkelin Olkkari tarjoaa palveluita vastaamaan juuri tällaisiin elämän osa-alueiden haasteisiin, ja halusimme selvittää, millaisia erityispiirteitä maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeilla on noissa palveluissa. Halusimme myös nos-

taa nuorten oman kokemuksen ja äänen kuuluviin asiasta, sillä esimerkiksi syrjäytymisellä ei ole vain yhteiskunnallista, vaan myös sosiaaliset ja subjektiiviset aspektit. Lisäksi halusimme selvittää, miten Mikkelin Olkkari tavoittaa maahanmuuttajataustaiset nuoret. Tämä vaikuttaa oleellisesti siihen, miten palveluita myös käytetään. Toivoimme löytävämme yhteisiä nimittäjiä, joiden avulla voimme nostaa kehitysehdotuksia.

Yleisenä linjauksena on, että palvelumahdollisuudet ovat yhteiset kaikki ryhmille, ja niillä pyritään vastaamaan yksilöllisiin tarpeisiin. (Ratia 2016). Kuitenkin Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian luotsaama Ohjaamojen tuki -hanke Etelä-Savossa huomioi suunnitelmassaan maahanmuuttajanuoret erityisenä ryhmänään, jotta palveluja tai hyväksi havaittuja malleja voidaan esimerkiksi monistaa myös muiden Ohjaamojen käyttöön. Ohjaamojen tuki -hankkeen tarkoituksena on edistää Etelä-Savossa perustettavien sekä jo olemassa olevien Ohjaamojen kehitystä.

Oikeutus palveluiden kohdentamiseen erilaisille ryhmille löytyy perustus- ja tasa-arvolain tulkinnasta, joka mahdollistaa positiivisen erityiskohtelun (Niemi ym. 2010, 15). Ohjaamojen tuki -hankkeessa sekä opinnäytetyössämme on mahdollista näin selvittää, miten mahdollistamme erilaisten yksilöllisyyksien ja tarpeiden kohtaamisen maahanmuuttajanuorten ryhmässä, Ohjaamon kontekstissa. Palveluiden tarjoaminen sekundaarisille ryhmille on toimiva malli vastata esimerkiksi päihdekasvatuksen haasteisiin. Maahanmuuttajat ovat riskiryhmä mm. mielenterveysongelmille, joten heille palveluiden osoittaminen on perusteltua. (Työterveyslaitos ym. 2009, 71–72.)

Tutkimuksemme kohderyhmä ovat maahanmuuttajataustaiset nuoret, jotka asuvat Mikkelin seudulla ja käyttävät alueen palveluita. Alueen kuntalaisina he ovat oikeutettuja käyttämään Olkkarin palveluita. Meitä kiinnosti, ovatko kohdejoukon kokemukset samansuuntaisia, kuin valtakunnalliset tutkimukset esittävät, ja miten he itse henkilökohtaisesti kokevat koulutuksen ja työssä käymisen omalla kohdallaan. Tavoittelimme mahdollisimman erilaisia nuoria tutkimukseemme. Toivoimme siten saavamme hiukan diversiteettiä. Tavoitellut nuoret olivat jossain määrin suomen kielen taitoisia, jotta kommunikointi oli mahdollista. Verbaalisen kommunikaation rinnalla pyrimme seuraamaan nonverbaalista viestintää, mitä avaamme johtopäätöksissä ja pohdinnassa. Nuoret olivat jo nuoresta Suomessa asuneita tai myöhemmin muuttaneita. Saimme tutkimukseemme sekä miehiä, että naisia. Kapea otos toki antaa kapean kuvan maa-

hanmuuttajataustaisten nuorten elämästä Mikkeliissä, mutta toivomme haastattelun mahdollisimman suurella monipuolisuudella hiukan häivyttävämme yksipuolisuutta.

4.2 Tutkimuskysymykset

1. Minkälaisena maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat koulutuksen-
sa ja työssä käymisensä?
2. Minkälainen on maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemys Oh-
jaamon tunnettuudesta ja palveluista?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUMINEN

5.1 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmän valinta

Toteutimme tutkimuksemme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tunnistetaan, että inhimillinen toiminta pohjautuu ensisijaisesti merkityksiin: tilanteet koetaan aika yksilöllisesti subjektiivisesti, ja yksilöä ei voi irrottaa kontekstistaan. Myös haastatteliija itse on osa sosiaalista kontekstia. (Räsänen ym. 2005, 86–87.)

Humanistisissa tieteissä kvalitatiivisella tutkimuksella on pitkät perinteet, ja valtaosa tutkimuksesta on tuotettu sen lähestymiskulmasta. Kvalitatiivista tutkimusta pidetään syvällisempänä ja vapaamuotoisempana, tosin sen nähdään edustavan vain tiettyä otosta tutkitusta aiheesta ja siten kvalitatiivisen tutkimustuloksen yleistämistä pidetään joskus ongelmallisena. (Räsänen ym. 2005, 87.) Kuitenkin halutessamme nostaa tutkimuksemme keskiöön nimenomaisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeet, näemme kvalitatiivisen, subjektiivisen lähestymistavan ensisijaisena. Kvantitatiivisella lähestymiskulmalla emme uskoneet saavamme vastausta tutkimuskysymyksiimme, ja että näin kapealla otoksella tulos jäisi vajavaiseksi. Tutkimuksemme on tapaustutkimus, jossa tutkimme hyvin rajattua joukkoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 130.)

Haastattelutyypimme oli teemahaastattelu. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu rakenne, jossa haastattelussa nostettavat teemat on suunniteltu valmiiksi, mutta niiden esittäminen tai järjestys voivat vaihdella haastattelutilanteesta riippuen (Hirsjärvi ym.

2007, 203.) Päädyimme teemahaastatteluun, koska haluamme joustavuutta haastattelutilanteisiin, mutta meillä oli käytössämme vain rajalliset aikaresurssit. Esimerkiksi avoin haastattelu veisi paljon aikaa, ja vaatisi mahdollisesti useita haastattelukertoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 204). Se vaatii haastattelijalta myös enemmän taitoja haastattelun ohjaamiseen sensitiivisesti, jotta saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 75–76) mukaan teemahaastattelun sisälläkin on vaihtelua siitä kuinka samankaltaiset kysymykset haastateltavilla pitää olla. Kuitenkin käsiteltävät teemat pohjautuvat jo olemassa olevaan tietoon tutkimusaineistosta. Meidän tuli siis haastattelurunkoa tehdessämme miettiä, mitä asiasta tiedämme ja mitä niiden tietojen valossa haluamme myös tietää lisää. Meidän tuli myös ennakoida, miten valitut teemat kuljettavat haastattelutilannetta. Oli etukäteen mietittävä, tarkastelemmeko erityisesti tosiasia- ja mielipidekysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 1995, 45). Kuitenkin halusimme nostaa esille nuorten subjektiivisen kokemuksen teemoista, joten keskityimme ensisijaisesti heidän sanomaansa. Tiedostimme, että haastateltavat eivät välttämättä anna meille todellisuuteen perustuvaa vastausta, ja että haastattelussakin on kyse vuorovaikutuksesta. Haastattelu onkin kahden ihmisen välistä viestintää, joka mahdollistuu kielen käytöllä. Kommunikaatio haastattelutilanteessa tapahtuu kuitenkin puheen ja verbaliikan lisäksi nonverbaalisesta viestinnästä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48–49.)

Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos (2016) tiivistää nonverbaalisen viestinnän näin: ”Nonverbaalisella viestinnällä on monia tehtäviä. Nonverbaaliset viestit, kuten katsekontakti, säätelevät ryhmän vuorovaikutusta, kuten puheenvuorojen vaihtoja ja palautteen antoa. Niiden avulla voidaan myös ilmaista tunteita ja osoittaa ryhmässä vallitsevia henkilösuhteita ja statuseroja. Nonverbaalinen viestintä voi täydentää verbaalista viestintää tai korvata sen joissain tilanteissa kokonaan. Ryhmätilanteessa on mahdotonta olla viestimättä nonverbaalisesti, vaikka ei olisikaan verbaalisesti aktiivinen. Myös se, että ei osallistu keskusteluun tai katso ketään silmiin, voi viestiä jotain muille ryhmän jäsenille. Nonverbaalista viestintää tiedostetaan yleensä huommin kuin verbaalista viestintää, mutta sitä voidaan käyttää harkitustikin. Nonverbaalinen viestintä on usein monimerkityksellistä, joten se saatetaan tulkita eri tavoin kuin puhuja on tarkoittanut. Lisäksi eri kulttuureissa on erilaisia käytäntöjä siitä, milaista nonverbaalista viestintää pidetään sopivana. ”

Koska teemahaastattelussa ei ole suljettujen kysymysten runkoa, se antaa tilaa myös dialogimaisuudelle. Teemahaastattelun aikana ennakkoon mietityt teemat muuttuvat kysymyksiksi, mutta ei välttämättä vain haastattelijan puolelta. Siinä on tilaa siis myös vastavuoroisuudelle. Haastattelijalla on kuitenkin intressi seurata, että keskustelu kestää tutkittavan aiheen ympärillä, vaikka toki luonnollista välipuhetta voi syntyä. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 41–42) ”Teemahaastattelulle on tyypillistä, että kysymykset ovat tyypistä riippumatta avonaisia” (Hirsjärvi & Hurme 1995, 44). Halusimme säilyttää myös mahdollisuuden lisäkysymyksille, ja keskustelun kuljettamiselle mielenkiintoiisiin huomioihin, joita haastattelusta voi mahdollisesti nousta.

Hirsjärvi ym. (2007, 199) kertovat, että haastattelu on menetelmänä joustava, joten meillä oli mahdollisuus vaikuttaa haastattelutilanteeseen: esimerkiksi yksi tutkimuksemme haastekohdista olivat mahdolliset kielelliset ongelmat ja kielimuuri. Haastattelussa meillä oli mahdollisuus avata paremmin kysymyksiämme, kuin kyselytyyppisessä menetelmässä. Halusimme tuoda ensisijaisesti esiin kohderyhmän oman subjektiivisen kokemuksen, joka haastattelututkimuksessa on mahdollista nostaa hyvin esiin. Ollessamme myös samassa tilassa haastateltavan kanssa, meillä oli mahdollisuuksia tarkastella muutakin, kuin sanallista vastausta. Kulttuurityypilliset eroavaisuudet saatavat vaikuttaa vastauksiin ja niiden tulkintaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 202.) Teemahaastatteluille tyypillisesti me käytimme harkinnanvaraista otantaa haastateltavien haaroikoinmiseen, ja halusimme näistä tapauksista saada irti vastauksen syvimmän olemuksen. (Eskola & Suoranta 1998, 18.)

5.2 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Kuten arvelimme, haasteeksemme tuli nuorten tavoittaminen. Kartoitimme haastateltavia nuorisotyöntekijöiden ja Olkkarin kautta, mutta saimme lopulliset haastateltavat kuitenkin muita väyliä käyttäen. Olkkari tai nuorisotyöntekijät eivät pidä erityistä kirjaa asiakkaidensa maahanmuuttajuustaustasta, joten haastateltavien saaminen sen kautta osoittautui toimimattomaksi. He eivät myöskään osanneet osoittaa tapauskohtaisesti nuoria, jotka olisivat voineet olla meille sopivia haastateltavia, maahanmuuttajataustaisia nuoria. Etsivät nuorisotyöntekijät kertoivat, ettei heidän palveluidensa piirissä ole sellaisia henkilöitä. Pohdimme tämän ristiriitaisuutta siitä näkökulmasta, että Mikkelin ja Etelä-Savon alueella on kuitenkin maahanmuuttajataustaisia nuoria.

(Etelä-Savon maakuntaliitto 2016), ja että heidän on todettu erinäisissä tutkimuksissa olevan riskiryhmää mm. syrjäytymiseen koulutus- ja työelämästä.

Lopulta saimme haastateltavamme siis muuta kautta. Tavoittelimme nuoria keskustan alueelta kohdatessamme suoraan, mutta myös omista työ- ja yhteistyöpiireistämme. Yksi haastateltavista saatiin myös toisen haastateltavan kautta. Muutamat kysytyistä nuorista kieltäytyivät siitä syystä, etteivät kielellisten haasteiden takia ymmärtäneet tarkoitusperäämme. Muutama nuorista kieltäytyi myös, koska heitä ei kiinnostanut osallistua haastatteluun omista henkilökohtaisista syistään. Nämä nuoret kuitenkin lopulta suostuivat haastatteluun, kun haastattelupyyntö asetettiin suoremmin. Huomasimme jo haastateltavien kartoittamisen vaiheessa, että ne nuoret, jotka olivat aktiivisia, oli myös helpompi tavoittaa. Ne nuoret, joilla tiesimme muutoin olevan haasteita yhteiskuntaan kiinnittymisessä muiden haasteiden ohella, kieltäytyivät haastatteluista. Saimme lopulta kuusi nuorta haastateltavaksi, joista kolme oli naisia, kolme miehiä ja he ovat neljästä eri maasta. Haastattelun ajankohdat venyivät alkuperäisestä aikataulusta.

Haastattelua suunniteltaessa on myös huomioitava käytännön järjestelyjen vaikutus. Hirsjärvi ja Hurme (1995, 60.) nostavat keskeisimmät huomiot esiin näin:

- Haastattelun ajankohta
- Haastattelun paikka
- Haastattelun likimääräinen kesto
- Haastattelun välineistö

Nämä kaikki ja niiden valinta vaikuttavat haastatteluun ja sen kokemukseen, ja näin välillisesti myös saataviin aineistoihin. Meidän tuli tarkastella näitä tekijöitä jokaisen haastateltavan maahanmuuttajataustaisen nuoren kohdalla erikseen: missä, milloin ja miten optimoimme (teema) haastattelun mahdollisuudet.

Haastattelutilanteet sujuivat kohtuullisen hyvin. Nauhoitimme haastattelut, mutta emme niin sanotusti tehneet asiasta numeroa. Vakuutimme haastateltaville heidän anonymiteettinsä, ja kaikki tuntuivat hyväksyvän menetelmämme. Kerroimme alkuun, minkälaista opinnäytetyötä teemme, ja mistä asioista puhumme. Olimme jo haastattelupyyntöä tehdessämme kuitenkin lyhyesti kertoneet asiasta, ja nyt kirkastimme heille

ajatustamme. Haastattelut suoritettiin julkisilla paikoilla, valiten sellaiset ajankohdat, jotka haastateltaville sopivat mahdollisimman kivuttomasti. Yksi haastatteluista suoritettiin muun muassa iltakymmeneltä huoltoasemalla, jotta saimme aikataulumme sopimaan. Yhden haastateltavista haimme jopa haastattelupaikalle, jotta tilanne oli mahdollisimman helppo tälle nuorelle, joka oli vähiten kiinnostunut haastattelusta. Yritimme kuitenkin valikoida ja ehdottaa mahdollisimman yksityisiä paikkoja, joissa oli rauhallista suorittaa haastattelua. Haastattelut kestivät noin 40 minuutista noin yhteen tuntiin.

Haastattelutilanteen luominen hedelmälliseksi on yksi haasteista. Meidän on ylläpidettävä haastateltavan motivaatiota koko tutkimusprosessin ajan, sillä sen lisääntyminen tai vähentyminen luonnollisesti vaikuttaa vastauksiin. Ajatellaan, ettei haastateltavaa voida irrottaa kontekstistaan, millainen myös haastattelutilanne on. Tutkijalla tulisi olla varalta myös ns. varmoja keskustelunaiheita, jotta haastattelua olisi luontevampi jatkaa, mikäli se tuntuu tyrehtyvän. Toinen huomionarvoinen seikka haastattelua suunniteltaessa on kiinnittää huomiota siihen, että kielellinen valmius ja kommunikaatiotyyli voivat olla erilaisia eri sosioekonomisissa luokissa. Lisäksi on hyvä pohtia sitä, aikooko haastattelutilanteessa kiinnittää huomiota muuhun kuin kielelliseen antiin, esimerkiksi käyttäytymiseen. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 48–50.)

Koska opinnäytetyömme käsittelee maahanmuuttajataustaisia nuoria, oli erityinen huomiokohtamme kielellisissä haasteissa, sekä myös kulttuurin eroavaisuuksissa ja kommunikaatiotapojen vaihtelussa. Teimme jokaisen haastattelun siten, että olimme molemmat paikalla haastattelutilanteessa. Toinen johti tai ohjasi enemmän keskustelua, toinen meistä teki tarkentavia kysymyksiä ja tarkasteli haastattelussa tapahtuvia tunnemuutoksia ja nonverbaalista viestintää. Jo ensimmäisten haastattelujen jälkeen oli huomattavissa, että pelkkään puheeseen pohjautuva tulosten tarkastelu antaisi ehkä hiukan vääristyneen kuvan. Tämä vahvisti sitä päätöstä, että teemme haastattelut yhdessä. Saimme haastattelujen jälkeen mahdollisuuden keskustella myös tuoreeltaan havainnoista.

Viiden ensimmäisen haastattelun jälkeen totesimme, että haluamme aineistoomme toisenlaista näkökulmaa. Haastateltavamme olivat siihen mennessä olleet kohtuullisen hyvin yhteiskuntaan kiinnittyneitä henkilöitä, joten tavoittelimme vielä kahta nuorta, joita olimme aiemminkin kysyneet. Tässä vaiheessa heistä toinen suostui haastatte-

luun. Viimeinen nuori on jälkihuollon piirissä, ja kuuluu taustaltaan erityitä tukea tarvitsevien nuorten joukkoon. Hänen mukaan saamisensa tutkimukseen tuo uutta ulottuvuutta opinnäytetyöhömmme.

5.3 Aineisto ja sen analyysi

Haastattelimme aineistomme pohjaksi kuutta nuorta. Haastatteluiden pituudet olivat noin 40 minuutista hiukan vajaaseen tuntiin. Yhteensä äänitettyä materiaalia tuli siten noin neljä tuntia ja kaksikymmentä minuuttia. Äänitetty aineisto litteroitiin yhdessä sovitulla tarkkuudella mahdollisimman pian haastattelusta.

Haastattelututkimuksessa meidän toimintamme ja kysymyksenasettelumme voivat vaikuttaa suuresti lopulliseen aineistoon, joten analyysivaiheessa meidän on myös tarkasteltava mahdollisimman objektiivisesti, kuinka meidän toimintamme vaikutti haastatteluun ja haastateltavaan. Tämä liittyy vahvasti aineiston reliabiliteettiin ja validiteettiin, eli aineiston luotettavuuteen ja kelvollisuuteen/pätevyyteen. (Räsänen ym. 2005, 97.) Kuten Hirsjärvi ym. (2007, 160) kertovat, lähtökohtanamme ei voi olla ennalta asetettujen hypoteesien tarkastelu, vaan käytetään induktiivista analyysiä. Tutkimuksessa voi siten paljastaa odottamattomia seikkoja aineiston ja teemahaastattelujen pohjalta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa jokaisessa tapauksessa on hyvin tapauskohtainen lähestymistapa, joka on siten vaikea siirtää muihin tutkimuksiin. Tällaisessa tilanteessa aineistonkeruu, analyysi ja sen tulkinta tapahtuvat jossain määrin limittäin tutkimusprosessin aikana. (Räsänen ym. 2005, 93.) Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysi on aineistosidonnaista, meidän tulee tarkastella aineistostamme nousevia teemoja ja tuloksia tutkimuskysymyksemme valossa. Äänitimme haastattelut, jotta pystyimme itse keskittymään haastattelutilanteisiin ja pystyimme palaamaan analyysivaiheessa äänitteisiin. Äänitteet litteroitiin tekstimuotoon. Meidän täytyi päättää yhteinen linjaus siitä, kuinka tarkan litteroinnin haluamme äänitteistä tehdä. (Hirsjärvi ym. 2007, 2017.) Esitöinä litteroinnin jälkeen tarkistimme aineistomme oikeellisuuden ja oliko siinä selkeitä vajavaisuuksia. Pohdimme tutkimuksemme aikana, onko meidän aiheellista täydentää aineistoamme esimerkiksi sekundaarisilla tiedoilla (muiden keräämää aineistoa, Hirsjärvi ym. 2007, 181) tai lisähaastatteluilla. (Hirsjärvi ym. 2007, 217). Tähän ei kuitenkaan tullut tarvetta.

Analyysissämme pyrimme ymmärtämään, millaisia kokemuksia maahanmuuttajataustaisille nuorilla on koulutuksesta ja työssä käymisestä, sekä millaisia näkemyksiä heillä on Mikkelin Ohjaamosta, Olkkarista. Perusanalyysimalli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi, mitä myös me käytimme tutkimuksessamme. Sisällönanalyysia kuvataan Tuomen ja Sarajärven kirjassa (2009, 91–93) näin:

1. Päätä, mikä tässä aineistossa kiinnostaa ja tee VAHVA PÄÄTÖS!
- 2a. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi.
- 2b. Kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta!
- 2c. Kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta
3. Luokittele, teemoita tai tyypittele aineisto (tms.)
4. Kirjoita yhteenveto

Tässä analyysitavassa on huomattavaa, kuten usein kvalitatiivisessa tutkimuksessa, että aineistosta nousevia teemoja ei voida ennakoon määritellä, ja useimmat niistä jäävät tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkittavan asian tulee kuitenkin olla linjassa tutkimuskysymyksen kanssa. Kohdasta kaksi käytetään kirjallisuudessa nimitystä aineiston litterointi, mitä kuvailimme aiemmassa kappaleessa. Kolmannessa vaiheessa teemoittelimme aineiston tutkimuskysymyslähtöisesti, mikä oli luontevaa teemojen ollessa selkeitä. Varsinaisen käytännöllisen analyysitavan pääitimme aineiston kertyessä. Analyysi ja tutkimuksen muut vaiheet siis asettuivat hiukan lomittain myös meidän tutkimusprosessissamme. Sisällönanalyysissa pyritään luomaan selkeä kuvaus aineistosta, jotta siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä: se ei varsinaisesti itsessään tuota mitään lopputulosta. Meidän tutkijoina oli kyettävä siis luomaan aineistosta loogisia johtopäätöksiä, jottei tutkimus jäänyt sisällöllisesti keskeneräiseksi. Tässä analyysitavassa tutkimuksellisia ideoita voidaan lainailla ja soveltaa joustavasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–105.)

Säilytimme raportointivaiheessa haastateltaviemme anonymiteetin, joten käytämme haastateltavistamme vaihdettuja nimiä, jottei meidän tarvitse käyttää heidän henkilötietojaan tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Kohderyhmän kuvaus

Nuoret jakavat kokemuksiaan koulutuksesta, työssä käymisestä ja Ohjaamo-palveluista. Haastateltavat olivat haastattelujen aikaan iältään 18–23-vuotiaita lukuun ottamatta yhtä yksittäistä vanhempaa haastateltavaa ja ovat asuneet Suomessa vähintään viisi vuotta. Haastateltavien joukossa on myös koko ikänsä Suomessa asuneita, joiden vanhemmilla tai vanhemmalla on maahanmuuttajatausta. Kohderyhmässämme on miehiä, että naisia, ja he ovat taustaltaan neljästä eri maasta. Haastatteluissa nousseista teemoista käsittelemme myös syrjinnän ja rasismien kokemuksia Suomessa.

Harri: 23-vuotias, joka on suorittanut maahanmuuttajien peruskoulun ja kirjoittanut lukiossa ylioppilaaksi. Tullut Suomeen vuonna 2009 ja asuu vanhempien kanssa, ja on tällä hetkellä kesätöissä. Tulevaisuuden suunnitelmana on pyrkiä Oikeustieteelliseen opiskelemaan. Terveystilaansa ja elintapojaan hän kuvailee hyväksi. Harri on kotoisin Euraasiasta.

Anne: 20-vuotias, joka on suorittanut koko peruskoulunsa Suomessa, jatkaa opintojaan lukiossa josta tavoitteenaan on kirjoittaa ylioppilaaksi ensi kevääseen mennessä. Tullut Suomeen vuonna 2004 ja asuu vanhempien ja sisarustensa kanssa. On ollut osan kesästä kesätöissä. Tulevaisuuden suunnitelmissa on hakea opiskelemaan lääketieteen oppilaitokseen. Terveystilaansa ja elintapojaan hän kuvailee hyväksi. Anne on kotoisin Keski-Afrikasta.

Siiri: 23-vuotias, joka on suorittanut peruskoulun kokonaisuudessaan Suomessa, on tehnyt lukion kaikki kurssit ja suorittamassa syksyn aikana kirjoituksensa päätökseen. Tullut Suomeen vuonna 2004 ja asuu vanhempien ja sisarustensa kanssa ja on kesätöissä. Tulevaisuuden tavoitteena hänellä on hakea oikeustieteelliseen oppilaitokseen. Terveystilaansa ja elintapojaan hän kuvailee hyväksi. Siiri on Annen vanhempi sisko. Siiri on kotoisin Keski-Afrikasta

Liisa: 23-vuotias perheenäiti, on suorittanut peruskoulun kokonaisuudessaan Suomessa, suoritti ylioppilastutkinnon ja valmistui ammattikoulusta lähihoitajaksi. Opiskelee tällä hetkellä ammattikorkeakoulussa terveydenhoitajaksi. Hän on syntynyt Suomessa ja toinen hänen vanhemmistaan on kotoisin Länsi-Afrikasta. Liisa asuu omassa kodis-

saan perheensä kanssa. Terveystilansa ja elintapojaan hän kuvailee nykyisin hyväksi.

Joonas: yli 29-vuotias perheenisä, on suorittanut suomen kielen kielikoulutuksen.

Lyhyen työttömyyden ja työpajojen jälkeen pääsi oppisopimuksella opiskelemaan hoiva-alaa, tavoitteena valmistua uuteen ammattiin mahdollisimman pian ja päästä vakinaiseen työsuhteeseen. Tullut Suomeen 2011 ja asuu perheensä kanssa, puoliso on kantasuomalainen. Terveystilansa ja elintapojaan hän kuvailee hyväksi tai kohtalaiseksi. Ennen Joonaksen haastattelu olimme siinä käsityksessä, että hän olisi alle 29-vuotias ja sen suhteen sopivan haastattelijoukkoomme. Tavatessamme ja haastattelun edetessä ilmeni hänen olevan olettamaamme vanhempi, mutta emme pitäneet sitä ongelmallisena, sillä hänen vastauksensa tukivat selkeästi aiemmin haastateltujen henkilöiden kokemuksia ja näkemyksiä. Joonas on kotoisin Euraasiasta.

Daniel: 19-vuotias, on käynyt peruskoulun Suomessa ja opiskelee tällä hetkellä ammattikoulussa. Daniel on tullut Suomeen vuonna 2004 ja aloittanut maahan tullessaan peruskoulun ensimmäisellä luokalla, perusopetuksen lisäksi saanut tuettua suomenkielenopetusta. Terveystilansa ja elintapojaan hän kuvailee nykyisin kohtalaisen hyväksi. Varhaisemmassa nuoruudessa hänellä on ollut ongelmallista päihteidenkäyttöä ja siitä johtuvia haasteita. Daniel on kotoisin Itä-Euroopasta.

Käsitlemme maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia koulutuksesta, työssä käymisestä ja Ohjaamo-palveluista. Haastattelun yhteydessä käsitelimme heidän hyvinvointiaan, sivuten myös syrjinnän ja rasismien kokemuksia. Kohdejoukossamme on paljon sellaisia henkilöitä, joiden nimet ovat harvinaisia tai poikkeavia kantaväestöstä. Säilyttääksemme tutkimuksessa haastateltujen anonymiteetin, on kaikkien haastateltavien nimet muutettu. Käytämme esimerkeissä kuitenkin sattumanvaraisia nimiä, sillä koemme, että tällöin kerrottujen kokemusten arvo ja merkitys säilyvät.

6.2 Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutus ja työssä käyminen

6.2.1 Nuorten kokemuksia koulutuksesta

Haastateltavista nuorista neljä oli suorittanut suomalaisen peruskoulun, yksi haastateltava oli käynyt monikulttuurisen peruskoululinjan lähtömaan koulutuksensa lisäksi ja yksi on suorittanut koko peruskoulutuksensa vain lähtömaassaan. Jokainen haastatel-

tavista on suorittanut tai suorittamassa jotain toisen asteen tutkintoa, eli pelkän peruskoulutuksen varassa olevia haastateltavia ei meillä ollut. Yksikään haastateltava ei ilmaissut, että koulutus olisi mennyt erityisen huonosti, vaan hyvin tai kohtalaisesti. Ne haastateltavat, jotka kokivat koulun menneen hyvin, olivat myös saaneet hyviä arvosanoja. Maahanmuuttajuuden vaikutusta koulumenestykseen ei tuotu esille, ja vain yksi haastateltavista mainitsi erikseen tämän yhteyden.

Harri: haha.. mä en ollut mikään kovin hyvä oppilas mutta verrattuna siihen, että mä olen ulkomaalainen eikä suomen kieli ole minun oma äidinkieli, olen pärjännyt ihan hyvin kun olen ulkomaalainen.

Haastattelija: Okei, no oliko peruskoulussa keskiarvo tai numerot mitä luokkaa?

Anne: no oli aika hyvät, et oli siinä kasin ysin luokkaa.

Liisa: No totaa, lukioon asti meni ihan hyvin... haha.. mut se nyt johtuu ihan siitä et mä en oo mitenkään sellanen, et sit huomas niinkun meni amikseen et mikä on niinku se oma oppimistyyli, et ei todellakaan et ei oo lukupäätä mulla, niin sanotaan et ihan keskiverto koululainen, silleen niin niin oon pärjänny kyllä hyvin niissä rajoissa mitä katotaan.

Haastattelija: Niin silleen keskiarvoissa ei oo mitään valittamista?

Liisa: Niin se on silleen niinku ihan omia valintoja elämässä haluaako keskittyä kouluun vai johonkin ihan muuhun.

Haastattelija: Minkälaisia arvosanoja sulla oli peruskoulussa?

Daniel: Mmm tota.. Semmosii... yks oli ainakin hyväksytty ja pari ysiä, kaseja jonkun verran, kutosii oli aika paljon.

Oli huomattavaa, että mitä vanhempina haastateltavat olivat tulleet Suomeen, sitä enemmän haasteita heillä saattoi tunnistaa koulunkäynnissä. Haasteet liittyivät erityisesti kieleen, mutta myös toisenlaiseen koulukulttuuriin. Vanhempina Suomeen tulleet saivat kielikoulutusta muualla kuin peruskoulussa. Ne haastateltavat, jotka olivat tulleet Suomeen nuorena, kävivät peruskoulun alussa kielikoulutusta normaaliopetuksen lisäksi tai sen yhteydessä. He eivät tunnistanee kielellisiä haasteita koulupärväjämis-

sä, vaan näkivät, että pärjääminen oli omista valinnoista kiinni. Yksi haastateltavista on syntynyt Suomessa ja suomi on hänen äidinkielsä.

*Harri: --- mä vaan istuin ja yritin ymmärtää. Sit mä katoin vanhoja ko-
keita, mitä mä olin kirjoittanut sinne... haha... ne oli ihan sieltä täältä, ei
ollenkaan oikeita vastauksia.*

*Joonas: Teillä on todella erilainen opetus. Suomessa on aika rento olo
mielestäni. Niin.. sekin meni hyvin. Mutta se oli silloin oli vähän kielion-
gelmia. Se oli vähän hankala, mutta vaimo auttoi aika paljon miua. Sii-
näpä se.*

*Haastattelija: Tuliko sulle mitään kielellisiä haasteita sitten peruskou-
lussa esimerkiksi?*

*Anne: aa no en mä hirveen paljon muista, niinku mä muistan ku mun eka
kaveri sen nimi oli [nimi] niin mun oli vaikee lausuu [nimi] ja se oli hir-
veen vaikee, mä jätin niinku aina jotain kirjaimia pois haha --- eli ehkä
jotain pieniä ja ääntämisen puolesta ja tällassiin.*

*Siiri: jotkut oli ihan vaikeita aineita, mutta ne ei riippunu kielestä vaan
ihan henkilökohtainen.*

Haastateltavista jokainen oli päässyt toisen asteen koulutukseen Suomessa. Puolella polku koulutukseen oli hyvin suora ja selkeä, kun taas puolet haastatelluista nuorista oli tai ovat joutuneet hakemaan omaa alaansa, mutta vaikuttavat kuitenkin kohtuullisen tyytyväisiltä tämänhetkiseen koulutukseensa. Tyytymättömyyttä omaan koulutukseen ei haastateltavilla esiintynyt. Peruskoulun jälkeisellä koulutuksella on vahva yhteys myöhempään pärjäämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

*Harri: --- ja sit peruskoulusta siirryin suoraan [koululaitoksen nimi] ai-
kuislukiolle ja olin kolme ja puol vuotta aikuislukiossa, ja sit mä kirjoitin
ylioppilaaksi vuonna 2014.*

*Haastattelija: -- oot lukiossa --- pääsit lukioon suoraan peruskoulun jäl-
keen?*

Anne: joo.

Liisa: --- yläasteen siinä [koulun nimi] jaa lukion aloitin siinä samassa ja sit [toisen koulun nimi], amiksen ammattikoululla ja nyt opiskelen terveydenhoitajaksi.

Daniel: Joo se oli silleen aluks suunnitelmissa et se on se... ööö se... tota metallialalle... tota halusin mennä hitsaamaan mutta sinne en päässy, kun kaikki paikat oli jo varattuja, ja sit nii lähin tohon raksalle.

Haastatteluiden kautta nousi esille kuinka aiemmin hankitulla osaamisella ei pystynyt työllistymään, joten uudelleen kouluttautuminen Suomessa tuli ajankohtaiseksi. Uudelleen kouluttautumisella pyrittiin työelämään mahdollisimman nopeasti.

Haastattelija: et sitten Suomessa halunnu tai voinu jatkaa (tietokonealan töitä)

Joonas: se koulu oli niin pitkä nii en halunnu jatkaa. Oon luopunu siitä. Kävin koulussa ja ne sano et datanomi kestää 3,5-4,5 vuotta ja olin et niiinniin, asia muuttuu heti. Etin jossain välissä kesätöitä tai harjoittelupaikka --- kukaan ei halunnu sitten. --- Mikkeli on pieni paikka, vaikea löytää tietokonetöitä. Sitten mä valitsin tämän.

Joonas: Hoiva-avustaja. Se kesti 8kk kesti. Me ollaan silloin pilottiryhmä.

Neljällä haastateltavista on myös haaveita jatko-opiskelusta tai ovat jo korkeakoulutuksessa. He uskoivat pärjäämiseensä korkeakoulutuksessa ja suhtautuivat kouluttautumiseen positiivisesti.

Harri: tota noin niin mä kävin pääsykokeissa just viime keväänä. – joo, jäi neljän pisteen päähän oikiksesta.

Haastattelija: niin jos 4 pistettä vaan, niin se on tosi hyvin.

Harri: siis se oli silleen, et se oli niin lähellä. Mä oli yllättynyt, miten sitä pääs niin lähelle, kaikki jotka on päässy oikkikseen niin ne on päässy sisään kolmannella tai neljännellä kerralla ja se oli mun eka kerta –

Harri: sit yritän päästä kyllä, et se on jatko-opintohaaveena ja heti ku pääsee sisään jää eläkkeelle haha.

Haastattelija: onko sitten miten haaveita jatkokouluttautumisesta

Siiri: No sitten keväällä oikeustiedeopintoja jos sinne pääsisin sisään. Keväällä opiskellaan sitten pääsykoetta varten. Rovaniemelle oikeustieteelliseen.

Haastattelija: onko sulla haaveita, että mitä lukion jälkeen?

Anne: no mä haluaisin päästä tuonne Tampereen yliopistoon lääkealalle, päästä lääkäriks. Toinen vaihtoehto on bisnes.

Kouluttautumiselle oli nuorilla erilaisia motiiveja. Haastatteluista oli ymmärrettävissä, että jokainen haastateltavista tunnisti, että töihin, erityisesti itseä miellyttäviin, oli vaikea päästä Suomessa ilman kouluttautumista. Haastateltavat myös tunnistivat sen eron, että heidän lähtömaissaan työhön saattoi päästä joissain tapauksissa ilman koulutusta. Haastatteluissa perheen merkitys ja arvomaailma tuli erityisesti esille, etenkin jos haastateltavat olivat yhä tiiviisti perheen tai vanhemman kanssa tekemisissä tai asuivat kotona.

Liisa: miun isä on sanonu miulle ihan suoraan silloin kun aloin ekaa kertaa seurustelemaan lukion ekalla että Afrikassa aletaan sitten vasta seurustelemaan kun on koulut käyty --- mut silleen ku sillä ei ole min-käänlaista vaikutusvaltaa miun elämässä niin een ihan suoraan sanonut et, kun siellä on sellaista et vanhempia pitäis kunnioittaa ja varsinkin isää, niin miä oon sanonu ihan suoraan et jos siä et kunnioita miua niin miä en kunnioita siua.

Liisa: niin se on silleen niinku omia valintoja elämässä haluaako keskittyä kouluun vai johonkin ihan muuhun.

Haastateltavat arvottavat paljon vanhempiensa mielipiteitä ja ovat myös jossain määrin omaksuneet vastaavat arvot itselleen koulutuksesta. Huolimatta lähtömaidensa tiukemmasta perhekurista, he kuitenkin kuvailivat voineensa elää Suomessa niin va-

paasti kuin haluaisivat. Heidän vanhempansa ovat myös muuttaneet Suomeen muun muassa juurikin parempien koulutusmahdollisuuksien tähden.

Anne: meille se on tärkeää, että kunnioittaa vanhempia --- opiskeltava ahkerasti, et pääsis minne haluaisi.

Siiri: meidän vanhemmat on aina opettanut, et tee työtä sun unelmien eteen ja älä anna juttujen painaa. Ite uskon silleen, et hyvä tulevaisuus edessä kunhan vaan teen työtä sen eteen. Mä en oikeen nää mitään muuta ku et mitä haluan ja teen työtä sen eteen. Uskon et saavutan sen jos-sain vaiheessa.

Harri: --- niin se [isä] kysy mun äitiltä ja et täällä on paljon paremmat mahdollisuudet päästä eteenpäin, päästä opiskelee ku siellä ja se halus pitää musta huolta, kun äiti anto lupa niin mä tulin.

Harri: ää mä tein mitä pystyin, opin kielen, kävin koulun, yritin päästä eteenpäin ja tällasta. ja tein sen verran töitä et pääsen jonnekin:

Haastatteluista tuli lisäksi ilmi toisenlaisia motiiveja kouluttautumiselle. Joidenkin näkemysten mukaan suurin osa suomalaisista ei usko maahanmuuttajien pärjäämiseen koulutuksessa ja työelämässä, ja osaamisen todistaminen koetaan velvollisuudeksi. Haastatteluista oli tulkittavissa, että maahanmuuttajataustaiset nuoret joutuvat tekemään enemmän töitä osoittaakseen pärjäämisensä.

Siiri: Suomalaiset, osa. Suurin osa. Osa suomalaisista, niillä ei oo paljon toivoa maahanmuuttajia kohtaan et huono elämä ja elää sossun rahoilla ja silleen. Se motivoi miua enemmän, teen enemmän työtä ja hyvä koulutus et pärjää silleen. Et voin näyttää silleen et ollaan hyvätaustaisia maahanmuuttajia. Et voin tehdä jotain hyvää Suomelle.

Jos haastateltavat olivat ehtineet kouluttautua kotimaissaan, he tunnistivat koulumaailmojen eron. Suomessa on heille erityisesti outoa se, millaista opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus on. Aikuisia ja auktoriteetteja tulee kunnioittaa, ja heidän näkemyksiensä mukaan se ei Suomessa toteudu. Myös ne haastateltavat, jotka olivat

aloittaneet koulunsa Suomessa, vieroksuivat jossain määrin opettajan ja oppilaan välistä tuttavallisuutta.

Harri: haha... niin ekana koulupäivänä kun opettaja tuli sisään mä nousin automaattisesti ylös ja kun mä huomasin ettei kukaan muu noussut, kukaan ei edes kiinnittänyt huomiota, ja sit mä esitin et mun kynä oli pudonnu lattialle ja mä nousin ottamaan sitä ja kukaan ei edes tajunnut mitä tapahtui, ei edes opettaja. --- ja heti sen jälkeen ku mä olin esittänyt että mun kynä olis pudonnut lattialle, opettaja menee istumaan tuolilleen ja pistää jalat pyöhdän päälle, ja mä et okei, tää on tällaista.

Harri: hmm.. se mikä mua häiritsee paljon on, ettei täällä paljon kunnioiteta opettajia ainakaan mun mielestä, silleen kiroillaan suoraan mun kotimaassa se ei silleen..

Haastattelija: ole suotavaa?

Harri: eei ei ei, ei voi tulla edes mieleenkään oikein, se on niin kiellettyä.

Nuorina suomalaisessa peruskoulussa aloittaneet haastateltavat olivat kokeneet kiusaamista. Nuoret eivät kertoneet juurikaan, kuinka vakavasta kiusaamisesta oli kyse, mutta näkemyksistään, mistä kiusaaminen johtui, he kertoivat. Haastateltavat eivät itse kokeneet, että kiusaaminen oli vakavaa, mutta eivät myöskään oikein tunnistanee tai tunnustaneet omaa pahaa oloaan. Joissain tapauksissa kiusaaminen osoittautui kuitenkin raskaaksi. Kiusaamisen laukaiseva tekijä oli poikkeava ulkonäkö tai etninen tausta, mutta itse kiusaamisen sisältö vaihteli ”normaaleista teini-ien probleemoista” etnisestä taustasta kiusaamiseen tai kielellisiin haasteisiin. Aikuisena tai myöhäisessä teini-ässä Suomeen tulleet haastateltavat kokivat, ettei heitä oltu kiusattu etnisen taustan takia koulutuksessa. Kiusaamista ei heidän mukaansa ole esiintynyt heidän käymissään koulutuksissa.

Anne: No tossa... ala-asteen mä kävin silleen, ettei ollut mitään niiku kiusaamista tai tällein, mut sit ku mä menin yläasteelle niin mua kiusattiin kaks vuotta seiskan ja kasin aikana. Ja sekin tuli vaan ihan tyhjästä tai silleen niiku et levitettiin juttuja mitä ei ollu olemassakaan tai tällein, mutta onneks mulla oli aina kavereita tukemassa tai tällein.

Anne; ja just silleen et no... miä olin ainut tumma ihoinen siellä koulussa sen kaks vuotta et ehkä sen takii.

Haastattelija: Mihin tuo kiusaaminen yläasteella liittyi?

Siiri: no varmaan väriin, mut se ei silleen ollu pitkä juttu niin kuin mun siskolla. Sillä oli kova kiusaaminen yläasteella. Mä en silleen kokenut.

Haastattelija: Onko se kiusaaminen liittynyt mihin?

Siiri: ihoväriin ihan.

Liisa (kiusaamisesta): no sanotaanko, et viimiseen pariin vuoteen ei oo enää ollut, tai silleen jos miettii et mikä on haaste tai mikä ei, miettii mikä on rasismia. On ollut siihen asti, ku mä avasin yks vappu oman suuni ja annoin vähän laulaa tuolla kirkkopuistossa niin sen jälkeen ei ole ollut enää ja kukaan ei ole enää huutanut mulle mitään.

Daniel: Joo oon miä pärjänny ihan hyvin, mutta rasismia oli silllon alkuvaiheessa aika paljon, et kiusattiin aikapaljon koska oli aino venäläinen koko koulussa.

Haastattelija: Joo ja siä näet se kiusaaminen oli ainoastaan siitä syystä, ett olit koulun ainoa [Itä-eurooppalainen]?

Daniel: Joo

Useimmat haastateltavat kokivat viihtyneensä koulussa kuitenkin kohtalaisesti tai hyvin. Kielen oppiminen sekä avoin persoona ovat lisänneet haastateltavien mukaan ryhmään sopeutumista. Integraatio suomalaiseen koulutukseen onkin onnistunut haastateltavien kohdalla heidän kokemuksensa mukaan.

Haastattelija: Mitä uskot, et mitkä asiat on vaikuttanut, et asiat on mennyt hyvin: niin kun oot tullut nuorena, oot oppinut kielen vai...?

Anne: Joo kyl mä uskon, et se. Ja niinku mä on täälleen hirveen sosiaalinen ja avoin kaikelle niin mun on helppo saada kavereita niin nekin on auttanut tosi paljon ja tälleen niin.

Daniel: se meni siin vitosella ohi (kiusaaminen).

Haastattelija: Muuttuiko se sitten kun muutitte [toinen kaupunki] toisen tyyppiseksi se tilanne?

Daniel: Joo kyllä, ku sillo mä jo rupesin puhumaan kunnolla Suomea, niin eihän sitä sitten enää ollut.

Haastattelija: ilmeisesti olet opiskelut patriarkalisessa kulttuurissa. Miltä se tuntui tulla tänne toisentyypiseen kouluun

Joonas: Hyvin helposti, sopeuduin kulttuuriin. Ei tullut kulttuurishokkia. Olen tällainen sosiaalinen persoona..

Kouluun ja ryhmään sopeutumisesta kertoo myös se, että haastateltavat kokivat, että heillä yleisesti oli koulussa ystäviä tai ihmisiä, kenen kanssa voivat viettää aikaa. Kaverit ja ystävät olivat jokaiselle haastateltavalle merkityksellisiä. Kaverit pitivät haastateltavien puolia ja heidän kanssaan vietettiin aikaa myös koulun ulkopuolella. Haastateltavien ystävät olivat selkeästi niistä piireistä, joissa he kulloinkin viettivät aikaa. Siten siis sillä, missä he kävivät koulunsa, oli erityisesti merkitystä sille, millaiseksi heidän ystäväpiirinsä muodostui. Monikulttuurisella linjalla myöhemmässä teini-iässä opiskelleet viettivät myös aikaansa useimmiten monikulttuurisissa ystäväpiireissä, ja koulutuksensa suomalaisessa peruskoulussa kokonaan käyneet muodostivat ystäväpiirinsä erityisesti suomalaisista. Teini-ian koulupaikka vaikuttikin siis olevan merkittävä tekijä myöhemmän ystäväpiirin vakiintumiselle.

Harri: se oli tosi kiva paikka, siis mä tykkään tosi paljon siellä oli se linja, ennen oli maahanmuuttajien peruskoululinja, nyt se oli monikulttuurinen peruskoululinja. Siellä oli tosipaljon ulkomaalaisia, aasiasta, afrikasta, amerikasta, kaikkialta mistä vaan, siellä pystyy tutustumaan kaikenlaisiin ihmisiin oikeesti.

Joonas: Mikkeliissä on 15 [maan kansalaista] suurin piirtein. Mulla on enemmän suomalainen kaveri kuin [maan kansalaisia]

Haastattelija: Minkälaisista ihmisistä sinun kaveripiiri muodostui peruskoulussa?

Liisa: Peruskoulussa siis suomalaista, tai siis miä olin itseasiassa aika paljon maahanmuuttajien kanssa silloin ku mitähän se olis ollu.. jotain

yläasteikää. Miä tutustuin Mimosan kautta niinkun sudanilaisiin ja niitten kanssa olin tosi paljon pelaa esimerkiksi korista ja näin, silleen niinku yläasteaikoihin. Se oli sellainen sekavaihe, et etin niinku vähän itteeni, et oonko suomalainen vai mikä mä niinkun oon.

Anne: Onneks mulla oli aina kavereita tukemassa tai tällen.

Haastateltavat pohtivat kantaväestön ja ystäväpiirinsä muodostumisen suhdetta. Asenteet haastateltavien kesken olivat erilaisia. Kantasuomalaisten kanssa muodostetut ystäväpiirit saattoivat olla luontevia ja haastateltavat kokivat itsensä tasavertaisina muihin nähden. Toiset haastateltavista suhtautuivat varovaisemmin kantaväestöön, ja kokivat luontevammaksi viettää aikaansa lähinnä monikulttuurisissa ystäväpiireissä.

Anne: Täällä Mikkelissä mun kaveripiiri on suomalaista. Mut on mulla Afgaanilaista kaveria ja silleen, mut enimmäkseen suomalaista. Helsingissä on erimaalaisia ja tällen.

Haastattelija: koetko, että kaveripiirisi on laaja vai suppea?

Anne: Laaja. Joskus puhuin mun kavereille, et tuleeks sellainen tunne, että mä oon ulkomaalainen tai tällen, nii et ne ei ees huomaa mun ihonväriä ja se on tosi kiva.

Siiri: tulin mä silleen ylä- ja alasteella tulin suomalaisten kanssa toimeen ja ku menin [monikulttuuriselle linjalle] nii tuli vietettyä enemmän aikaa maahanmuuttajien kanssa. Jotenkin löydän itteni aina niinkun siitä porukasta. Ja lukiossakin tolleen. On mulla suomalaisiakin kavereita, mut viihdyn paremmin maahanmuuttajien kanssa.

Haastattelija: Mikä siinä on taustalla?

Siiri: En tiiä, ehkä meillä on enemmän yhteistä. Ja suomalaiset on enemmän tuollaisia etääntyviä et vaikea lähentyä.

Myös näistä on pääteltävissä, miten monikulttuurinen koulu vaikuttaa ystäväpiirien ja asenteiden muodostumiseen. Kuitenkin kaikille haastateltaville ystävät muodostivat merkityksellisen turvaverkon, kenen kanssa asioita ja vapaa-aikaansa pystyi luontevasti viettämään. Siten todellista ulkopuolisuuden tunnetta he eivät ainakaan tässä elämänvaiheessaan tunteneet huolimatta syrjinnän kokemuksista.

6.2.2 Nuorten kokemuksia työssä käymisestään

Jokainen haastattelemistamme nuorista on ollut jossain töissä. Työkokemuksia oli kesätöistä oppisopimukseen, lisäksi erilaisia työkokeiluja. Vakituksissa töissä nuoret eivät vielä ole ehtineet olemaan, ja työsuhteet ovat olleet useimmiten sellaisia, jotka eivät vastaa heidän tulevaisuudenhaaveitaan, mahdollisesti kuitenkin sivuten.

Harri: mä oon ollu vaan kesätöissä ja kesälomat töissä. Tää on mun viides kesä tässä ja talvella mä oon opiskellut.

Anne: viime kuussa olin kesätöissä, hautausmaalla kuukauden, parin viikon päästä riparille isokseksi --- oon ollu kolme kesää mansikanpoiminnassa ja ollu sokoksella ja marketissa. Sokoksella ollu vaatepuolella, viikkausta ja aletuotteita ja marketissa hyllyttänyt. Toinen oli tutustu ja tienaa, marketissa ihan kesätöissä.

Siiri: tää on toka vuosi [marjanmyynnissä], viime kesänä olin ja tänä kesänä uudestaan. --- Oon miä ollu tuolla kaksi, kolme vuotta sitten kesäkahvilassakin. --- Oon ollu prismassakin joskus tutustumis-... ja silleen, pari viikkoa.

Liisa: Hmm... siis ihan... aloitanks miä siitä, kun oon täyttänyt 15 ja oon ollu kaupungilla kitkee puskia...haha... kukapa ei ois, mut sen jälkeen miä oon tehny tällasii, et oon ollu henkilökohtaisena avustajana, jossa oon ollu monta kesää peräkkäin ja sit nytten kun aloin lähihoitajaksi opiskelee niin lähihoitajan töitä. --- joo ja sitten silloin alkuvuodesta koulun ohella tein myös töitä.

Joonas: Mä olin ensimmäinen mun työpaikka, harjoittelupaikka oli ekotorilla. Olin siellä. Mä 6kk istuin kotona ja istuin vaan kotona. En vaan jaksa, kahden kuukauden päästä olin vaan et I wanna do something, I wanna job. Onneks löyty jotain. Menin ekotoriin ja olin 4kk siellä. Siellä oli hyvä työilmapiiri kuitenkin. Sitten olin tehtaalla töissä.

Osalla työkokemukset rajoittuivat ensisijaisesti harjoitteluihin ja työkokeiluihin tai niiden kautta saatuihin työpaikkoihin.

Daniel: Mä vähän oon ollu siellä täällä ja jotain pientä tehny ja sitten ihan työmaalla oon ollu... töissä.--- sit olin mä koulun ruokalassakin ja työmaalla.

Työpaikkoihin oli päästy erilaisia reittejä. Haastateltavat kuvailivat, että työpaikkoihin päästiin suhteiden kautta, tai siten, että heidät jo työntekijöinä jotenkin tunnettiin ja siten jopa kysyttiin suoraan töihin. Työllistyminen koettiin kohtalaisen helpoksi, mikäli itse työnhaussa esiintyi aktiivisena. Vaikutusta huomattiin myös olevan sillä, mille alalle koitti työllistyä, sillä kaikilta aloilta työtä ei saanut niin helposti, kuin toisilta.

Haastattelija: Mitä kautta pääsit sitten siihen, avoin haku vai?

Harri: eikun tuttuja, se rouva on mun äitipuolen asiakas ja sit mun äiti-puoli pakotti mut töihin sanotaanko näin, äitipuoli vaan sanoi et sul on suomen kansalaisuus sun on aika mennä töihin, sanotaanko näin. Äiti kysyi haluutsä mennä töihin sinne ja mä sanoin no hei ei se mitään, mennään vaan, sit mä vaan tykkäsin olla siellä.

Daniel: No jos on hyvin ettiny niin sitten on päässy,

Anne: Mikkelin kaupungin kautta oon hakenut, en oo kertaakaan saanut ja se on ollu hankalaa enkä tiiä mistä syystä. Kummitädin kautta oon saanu töitä ja ite hakenu ja ollu myös puhelinmyynnissä.

Omalla persoonalla ja esiintymisellä oli vaikutusta työllistymiseen.

Harri: Mulle on tarjottu töitä tossa torilla tosi paljon mut ei muuten, yritän olla kiltti tos kaikille ja ihmiset luulee mua enkeliksi ja ne tarjoo mulle töitä, mut en oo silleen lähteny mihikkään muualle töihin.

Liisa: Miä just yks päivä nauroin et en ikinä oo ollu työhaastattelussa, et miä oon aina soittanut et saako töitä ja kysyny et saanko tulla töihin, ja

sit miä oon vaan menny töihin, et silleen ei oo ollu koskaan paitsi silleen ku hain kaupungille töihin sillon aikanaa.

Haastateltavat näkivät työn merkityksellisenä, ja osa näki, että työkokemuksista on hyötyä kuitenkin jatkossa vaikeivat ne vastaisikaan heidän tavoitteitaan. He tunnistaivat ns. pienienkin työtehtävien ja kokeilujen merkityksen kehittämisessä. Työnteke-
miselle ollaan nöyriä, ja sitä arvostetaan. Työ on itsenäistymisen väline, ja sen kautta on mahdollisuus saada rahaa, ja rahoittaa omaa itsenäistä elämistään, matkustelua tai muuta heille merkityksellistä asiaa. Lisäksi työnteko tarjoaa tekemistä aktiivisille haastateltaville. Perheellisille haastateltaville työnteko on myös perheen elättämistä ja kiinnittyä näiden kahden välimaastoon.

Harri: Niin niin sit olemaan ja talvella opiskelen, niin ja vähän silleen matkaillut, ku mun äiti asuu silleen niin kuin Turkissa ja käydä hänen luonaan moikkailemassa häntä, ja sukulaiset pitää moikata.

Perheiden merkitys korostui haastatteluissa ja se kannusti työntekoon. Perheet arvottivat työnteke-
mistä ja se toistui myös nuorten puheissa. Vahvimmillaan haastateltavat tuntuivat omaksuneen vanhempiensa vastaavat arvot, ja kertoivat niistä avoimesti. Vanhemmat mieshaastateltavat tunnistivat heidän kulttuuritaustastaan nousevan työn-
teon arvostuksen, mutta enemmän ulkopuolelta tulevana. Jossain määrin he myös itse henkilökohtaisesti arvostivat työntekoa. Heikoimmillaan työnteon arvostus esiintyi haastateltavalla, jolla muutoinkin on ollut yhteiskuntaan kiinnittymisen haasteita. Kuitenkin myös hän tunnisti työnteon arvon.

*Harri: --- ja sit mun äitipuoli pakotti mut töihin sanotaanko näin, äiti-
puoli vaan sanoi et sul on suomen kansalaisuus sun on aika mennä töi-
hin, sanotaanko näin.*

Anne: Aina täytyy tehdä töitä kovaa.

Siiri: Omat vanhemmat on aina kannustaneet kovaan työhön.

Kysyttäessä työkulttuurien tai -moraalien eroista, nuoret eivät osanneet juurikaan nimetä erilaisuuksia. Niitä osattiin nimetä vain vähän tai ei ollenkaan. Työmoraali on

nuorten mukaan hyvin samanlainen heidän kotimaissaan kuin Suomessa. Työ halutaan tehdä hyvin ja työtä arvostetaan. Ainoat kuvaillut erot liittyvät työn tekemisen tapaan tai kiireellisyyteen. Päivät olivat lähtömaassa pitkiä ja kiireisiä, toisin kuin Suomessa. Vaihtoehtoisesti työtä tehdään lähtömaassa samaan tahtiin kuin muut ryhmässä tekevät, kollektiivisesti.

Daniel: No se on vähän semmonen et oman vauhdin mukaan, et katellaan miten muutkin tekee ja sen verran taukoja kuin muillakin, et joskus se on vähän erilainen.

Haastattelija: Oletko huomannut työkuultuurissa olevan mitään erilaista? Tai onko samantyyppinen?

Siiri: Joo

Haastattelija: Että siinä ei ole mitään sellaisia ---

Siiri: No tavallaan nytten oppinut työkuultuuria, ettei ole mitään erilaista sitten.

Anne: En saa ainakaan kovin paljon selvää Suomen kuultuurista, en mä tiää onko Suomella joku tietty kuultuuri et en oo hahmottanu sitä tai tälleen.

Työssä viihtyminen määrittyy myös vahvasti sen kautta, millainen työilmapiiri työpaikalla on, ja miten he kokevat itseään kohdeltavan työntekijänä ja työtoverina. Jokainen haastatelluista nuorista oli kokenut syrjintää tai ennakkoluuloja töissään, kuitenkin lähinnä asiakaskontakteissa. Heidän näkemystensä mukaan ennakkoluulot tai uteliaisuus olivat jokapäiväistä, ja useimmiten ne liittyvät kantasuomalaisesta poikkeavaan ulkonäköön. Jotkut jopa kieltäytyivät heidän palvelustaan tai tahallisesti asettivat heidät kiusalliseen tilanteeseen. Nuoret enimmäkseen antoivat tällaisten kokemusten mennä ”toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos”, mutta nuorempana ne vaikuttivat heihin. Vaikuttaa sille, että ne nuoret, jotka kohtaavat ”nopeita asiakaskontakteja”, kohtaavat myös useimmiten ennakkoluuloja arkityössään. Nuoret näkevät, että Mikkelissä on maahanmuuttajataustaisia ihmisiä vielä kohtalaisen vähän, ja siten myös he erottuvat joukosta siten myös työssään.

Harri: ensinnäkin suomalaisilla on kansallistunne liian vahva, tai siis se on hyvä asia mut kun on ulkomaalainen myyjä aina kysytään onko nää kotimaisia vaikka siinä lukee selvästi, että nää on kotimaisia.

Harri: Mitä mä muistan, niin oli yks miesasiakas joka oli ehkä noin 50-60-vuotias, tuli tiskille. Mä menin hänelle sanomaan hyvää päivää ja mitä saisi olla, hän puhuu mulle saksaa. Sitten mä kysyn suoraan englanniksi, että anteeksi en osaa saksaa, mutta osaatteko englantia tai suomea, että voin palvella molemmilla kielillä: hän puhuu minulle taas saksaa. Sanon okei, en osaa saksaa mutta voisitteko osoittaa minulle mitä haluatte, jotta voisin palvella teitä, se puhuu mulle saksaa taas ja meillä on yks työntekijä joka osaa seitsemää eri kieltä, semmoinen satakieli, niin kutsuin hänet palvelemaan, et sä osaat saksaa ja hän puhuu vaan saksaa, haluutsä palvella häntä. Niin se tyttö tuli tänne mun paikalle ja kysy saksaksi, että mitä saisi olla, niin se mies alkoi puhumaan puhdasta suomenkieltä, et mä olin vaan et joo okei kiva, ja olin et what ever, I do not care ja sit mä kävelin pois.

Siiri: Nyt on ollu enemmän sellaista et kiusallisella tavalla. Mut mä oon tottunu siihen.

Nuoret näkevät, että heidän maahanmuuttajuustautansa huomioidaan päivittäin, niin hyvässä ja pahassa. Kuitenkin nuoret kertoivat myös positiivista kohtaamisista asiakkaiden kanssa. He näkivät, että maahanmuuttajuusta esiintyi joskus myös positiivisessa valossa asiakkaillakin. He kohtasivat tilanteita, joissa heidän maahanmuuttajuudestaan kyseltiin positiiviseen tai uteliaaseen sävyyn, ja he jäivät työntekijöinä myös mieleen.

Harri: Mut huomaa kaikki, oon ainut tumma piste siellä... haha...

Anne: ...paitsi, et tosi ihanaa nähdä et maahanmuuttaja on palkattu.

Siiri: No joka päivä, ei oo milloin ei huomioitais: millon oot tullu Suomeen, osaat Suomea niin hyvin ja mistä oot kotoisin ja aina. kyllä tulee huomattua.

Haastattelija: Onko se millaista (kysely)?

Siiri: Uteliasta. Nyt on ollu enemmän sellaista et kiusallisella tavalla, mut oon tottunut siihen.

Liisa: Joo tosi hyvin, ei oo ollu mitään, miä silleen jännitin sitä ku aloin työskentelee vanhojen ihmisten kanssa, et miten ne suhtautuu ja oonks mä joku ulkomaalainen ja tuun ryöstämään ja tämmöstä niinku, mut eee-ii, ihan päinvastoin.... Eikä työyhteisöissäkään oo ollu mitään.

Kuitenkin työyhteisössä työtovereiden kesken nuorten näkemyksen mukaan ilmapiiri on ollut hyvä. Lähikontaktissa olevat työtoverit, sekä asiakkaat, joita tavataan usein, hyväksyvät heidät. He ovat kokeneet, että heidät otetaan työyhteisössä vastaan samoin kuin jokainen uusi tulija, eikä heidän taustaansa kiinnitetty juurikaan erityistä huomiota. Jotain epäilyksiä työtoverit ovat kuitenkin esittäneet työsuhteen alussa mahdollisista kielellisistä haasteista.

Daniel: Ihan kivaa aina ollu tuo työporukka, et ihan mukavia henkilöitä, ei oo niinkun mitään oo ollu et ihan hyvin kaikkien kaa on tullu juttuun.

Anne: No suomalaiset on musta avoimia, ne on sellaisia, et ottaa kaikki mukaan. No en mä tiiä.

Liisa: ja miä oon tehny selväksi työporukalle, et kukaan ei auo päättään mulle mistään, ja sitten et oon niinku tasavertainen kaikkien kaa, ja sitten jos on ollu jotain nii se on ollu lähinnä semmosta ku oon ollu uus tai jotain tällaista, niin se on ihan sama minkä värinen on, kun on saattanu jotain möhliä niin siitä on tullu jotain sanomista.

Joonas: Tää työpaikka, aivan mahtava, hyvä työporukka. Tykkään niin hirveesti. Alusta hekin hiukan epäilivät, että tuokin hitto, osaako hän suomea. Mä kävin työhaastattelussa aluepäällikön kanssa. Se oli silleen et kyllä hän pärjää, haluaa kuulua Suomeen. Aluks oli vähän hankalaa, ei työkavereiden, mutta asukkaiden kanssa.

Huolimatta mahdollisista syrjäntäkokemuksista, nuoret kokivat viihtyvänsä töissä yleisesti ottaen hyvin. He eivät antaneet ikävien tilanteiden vaivata itseään pitkään.

6.3 Maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemys Ohjaamosta

Haastateltavat eivät joko tiedäneet tai ymmärtäneet mitä Ohjaamon käsitteellä tarkoitettiin. Tarkennettaessa kyseessä olevan esimerkiksi Mikkelin Olkkari, kertoivat useimmat haastateltava tunnistavansa paikan nimen. Haastattelemamme maahanmuuttajataustaiset nuoret mielsivät Olkkarin ensisijaisesti nuorisotilaksi. Heidän toinen arvionsa oli, että Olkkari on joillekin toisille tai toisenlaisille nuorille suunnattu palvelu, kuin haastateltavat itsensä mielsivät, mahdollisesti nuoremmille kuin he itse olivat. He eivät kuitenkaan osanneet eritellä, keille palvelu oli tarkoitettu. Olkkariin liitettiin myös etsivät nuorisotyöntekijät. Haastateltavien käsitykset perustuivat hatariin mielikuviin, ystävien kautta saatuun tietoon ja epämääräiseksi jääneisiin esittelyihin jossain vaiheessa peruskoulua tai ammatillista oppilaitosta.

Haastattelija: Kuten sanottiin, me tehdään meidän opparia Ohjaamoille. tiiätkö mikä se on?

Harri: Nii eikse oo jokin nuorten tapaamis paikka.

Anne: no tiedän vain, et se on sellainen paikka missä nuoret voi viettää aikaa. Kuulin siitä koulusta.

Daniel: En tunne

Haastattelija: Eliikkä Olkkaria toisin sanoen

Danien: Aa, aa niin joo, kun oon siellä kerran käynyt ja kavereiden kanssa

Nuorisotila Starlightille ja Olkkarille ei osattu määritellä keskinäistä eroa. Mielikuva Mikkelin Olkkarista ja sen toiminnasta sekoittui toimitiloja jakavan nuorisotila Starlightin kanssa, joka toimii Mikkelin keskusta-alueiden nuorisotiloina. Haastateltavien käsitykset mitä he tietävät varsinaisesta Olkkarista jäivät osittain epäselviksi ja hajanaisiksi. Nimen ja käsitteen ymmärtämisessä oli suuria haasteita ja tieto Olkkarin palveluista vaihteli suuresti. Vastaukset Olkkarista perustuivat pitkälti mielikuviin ja pää-

telmiin, vain yhdellä haastateltavalla oli jokseenkin selkeä näkemys mitä Ohjaamo tarjoaa. Ohjaamon pyrkimyksenä on ilman opiskelupaikkaa olevien nuorten opiskelupaikan hakeutumisen tukeminen sekä keskeyttämisvaarassa olevien tai jo keskeyttäneiden nuorten tavoittaminen ja opintoihin uudelleen saattaminen. (Pakkala ym. 2014, 5).

Siiri: joo... jos muistan oikeen kouulusta nii sellainen missä nuoret voi tapaa ja missä voi sitten oleskella.

Liisa: ...Ainiin olikse se olkkari, niin onkse se joka on siinä musiikkiopiston vieressä. Joo musta tuntuu et oliskoha se ollut ollkarista silloin kun amikseen tuli puhumaan semmoine, voiko olla, joka kertoi omista kokemuksistaan, semmoinen nainen jolla oli päihde tausta.

Danien: ... Mmm eikse ollu jotain päihteiden käyttöön... vissiin, ... ja sit tota... töitä... voi mennä hakemaa tai jotain ja muuten vaan, jotain tukee... naurua... en, en silleen niinku muista

Nuorten tiedonhankintatavoista tuli esille, miten internet on merkittävä tuen etsimiseen ja avun hakemiseen. Verkkoneuvonnan merkitys onkin vain lisääntynyt viime vuosien aikana, mikä ilmeni myös haastatteleminen nuorten pohdinnoissa, kuinka aloitaisivat avun etsimisen. Nuoret kokivat, etteivät olleet kuulleet Olkkarista tarpeeksi internetin tai sosiaalisen median kautta, mikä oli heille luontainen väylä etsiä tietoa.

Siiri: no varmaan mut se ei oo silleen tuttu juttu. No jos oisin netissä kattonu ja törmänny siihen nii ehkä.

Liisa: Niin jos olis jotain ongelmia niin miä varmaan googlettaisin sen miun ongelman ja ettisin sitä kautta apua ja neuvoja, silleen on aika monta ongelmaa jo selvinnyt

Liisa: Varmaan silleen en oikeen osaa käyttää mitään tämmöisiä palveluita mitä on tarjolla koska ne ei oo silleen tuttuja

Tietoisuus Ohjaamo-toiminnasta ja sen tavoitteista herätti tarvekeskeistä pohdintaa haastateltavissa. Pohdinnan kautta haastateltavat tunnistivat, miten monen tyyppisiin

kysymyksiin tai tarpeisiin Ohjaamo pystyisi teknisesti vastaamaan. Haastateltavien kertomasta syntyy vaikutelma, että Ohjaamon tarjoamille palveluille olisi ollut jo eri elämänvaiheissa tarvetta, mikäli riittävä informaatio olisi tavoittanut heidät ja olisi ollut helpommin sisäistettävää. Nuoret näkivät tarjotun palvelun hyvänä ja tarpeellisena, kuitenkin etäisenä.

Anne: ensin tulee mieleen koulu, kuraattori tai terveydenhoitaja.

Liisa: Mmm no en ehkä ennen tätä, mut kun nytte vois siihe nuortenäitien juttuu, mut silloin nuorempana vaikka hengailinkin siellä niin ei olis tullu mieleen

Daniel: Öö Ei

Useimmat haastattelemamme nuoret olivat kokeneet jonkinlaista syrjintää ja kiusaamista koulu- ja arkielämässään. Kaikkien haastattemiemme henkilöiden taustalla oli tilanteita, jotka olivat vaikuttaneet eriasteisesti henkiseen hyvinvointiin. Osa nuorista ei kuitenkaan tunnistanut tai tunnustanut mielialan muutoksia, hetkittäin niitä jopa vähäteltiin. Nonverbaalinen viestintä antoi ymmärtää haasteita olevan enemmänkin, kuin mitä he ääneen sanoivat. Nuoret käsittelivät paremmin ulkopuolelta tulevia ongelmakohtia, kuten rasismia, mutta sivuuttivat sen, mitä tunteita se mahdollisesti heissä itsessään herätti. Esimerkiksi haastateltavien puhetapa muuttui, alkoivat nauraa enemmän, välttelivät katsetta tai he korjasivat asentoaan jäykemmäksi kuin aiemmin.

Haastattelija: Minkälanen siun henkinen mielenterveys on, miten koet asian, mikä on vaikuttanu?

Harri: no kerran sanoin itselleni etten ikinä opi tätä kieltä, mutta ei silleen jos masentaa ja mä silleen itse huomaan jos masentaako mua, silleen ei mun mielestä ei niinku ikinä käynyt psykiatrilla, mielestä ei ole ollut tarvetta.

Liisa: Mut sillon ysikyt luvulla, mitä miä oon syntynyt öö [vuosiluku] niin silloin meillä oli kaikkee et heitettiin ikkunoista raketteja sisään [asuinpaikka] asuttiin ja tehtiin polttopullo iskuja meidän kotiin ja kaikkea tälläistä.

Siiri: mutta mä oon tällanen, etten anna muiden silleen kiusata, nuorena se vaikutti vähän, mut nyt oon silleen etten välitä

Nuoret olivat varovaisen myönteisiä palvelun hakemiseen Olkkarista, kun tiesivät siitä enemmän. Nuoret näkivät palvelun tärkeänä, mutta ilmaisivat, että eivät todennäköisesti tulisi käyttämään niitä. Selvitimme olisiko jotain haasteita, mitkä voisivat vaikuttaa avun hakemiseen, mutta niitä haastatellut eivät eriyttäneet mitenkään. Haastatellut kuvasivat todennäköisemmin tukeutuvansa ensisijaisesti ystäviensä ja lähipiiriensä tukeen. Selvisi, että nämä lähiyhteisöt ja -piirit olivat erittäin merkityksellisiä, ja niiden apua käytettäisiin ensisijaisesti. Ulkopuolinen apu saattaisi tuntua jopa vieraalta.

Haastattelija: Voisitsiä kuvitella, et hakisit mahdollisesti tällaisesta Ohjaamo/Olkkari paikasta apua jos tarvitsisit?

Harri: Niin siis jos mun elämässä oli jokin hätä tilanne tai tarvitsisin apua niin menisinkö olkkariin, ...no ensin menisin vanhempien luo ja sitten puhuisin ystävien kanssa, riippuen tilanteesta, mut sitten muihin yhteiskuntaan liittyviin ongelmiin voisin käyttää olkkarii, mut ei ensimmäiseksi tulis mieleen sinne

Harri: Nyt ku mä sain tietoo voisin käyttää sitä

Anne: kuullostais luotettavalta

Olkkarissa tehdään vahvasti päihdetyötä ja ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten elämässä päihteiden käytölle ei juurikaan anneta painoarvoa ja esimerkiksi alkoholin käyttöä reilusti yli suositusrajojen ei nähdä ongelmalliseksi tai haitalliseksi. Oma käyttö koettiin hyvin maltillisena, kun nuoret heijastelivat päihteidenkäyttöään suomalaisten oletettuihin tapoihin. Haastatteluista oli kuitenkin huomattavissa, että maahanmuuttajataustaisten nuorten käsitys päihteistä oli hyvin vaihteleva. Toiset käsittivät päihteet ainoastaan esimerkiksi laittomiksi huumeiksi, toisille päihteet tarkoittivat laajempaa kirjoa. Tällöin on vaikeampi arvioida todellista käyttöä ja kulutusta. Joidenkin haastateltujen kohdalla päihteet olivat myös tuottaneet jonkinasteisia ongelmia esimerkiksi arkeen tai koulun käyntiin. Päihteidenkäytön

problematiikkaa ei kuitenkaan tuotu arkikeskusteluun, joten mahdolliset haittavaikutukset jäivät kokonaan käsittelemättä.

Haastattelija: No sitten tällaiset, kuten päihteidenkäyttö, millaista se on?

Harri: Öö, silloin tällöin kavereiden kanssa voin ottaa alkoholia ei muuten

Anne: No alkoholia oon kokeillu kun olin 18-vuotias mut en mitään kännejä mut mitään päihteitä en oo kokeillu

Liisa: ”No silloin ennen meni tosi paljon enemmän, silloin se oli aina niinku jokin väkevä pullo ja sit oli se viinipullo ja sit oli likööri-pullo ja jotain sixpäkki lonkeroo ja plus sit jos johonkin baariin vielä lähti – - Ei, eikä mulla oo enää, se että jos aattelee jotain lukiovuosia, se on saattanut oli vähän ongelmallista, se et oot kolmekertaa viikossa jossain juhlimassa, mutta nytten niin ni ei ole sitä ongelmaa.”

Joonas: ai mulla, ei mulla. Tai no muutaman kerran, tai kerran, tai muutamana kerran kokeilin sen kannabisjuttu. Mutta en tykänny sitten. Kyllä käytän alkoholi. mutta mä en juo niin kuin suomalaiset kuolemaan asti.

Daniel: Alkoholi ja tupakka en mitään muuta

Haastattelija: Aha, no tota onko ne aiheuttaneet mitään haasteita sun elämässä, et olis ohjannu sun tekemisiä

Daniel: No ehkä välillä, vähän riippunu tilanteesta, et ei tälleen täysikäisenä mut sillon alaikäisenä kyllä silleen on aiheuttanu ongelmia

Ohjaamo-palvelut vastaavat kyllä teoreettiseen tarpeeseen, mutta apua tarvitsevan asiakaskunta ei löydä palveluita tai osaa hyödyntää niitä hataran tiedon valossa. Olkkarin mielenterveys- ja vertaistukiryhmät ja muut palvelut voivat olla osa yhteiskuntaan integroitumisessa sekä sosiaalisessa vahvistumisessa. Haastatteluissa kuitenkin huomasimme, että lähestyttäessä vaikeita tai henkilökohtaisia kysymyksiä, nuoret väistivät kysymyksiä tai nonverbaalinen viestintä oli rankasti ristiriidassa sen kanssa mitä he kertoivat. Nuorilla oli esimerkiksi paljon hermostunutta naurua. Joissain hetkissä vaikutti myös sille, että heidän sanallistamansa arvot olivat jossain määrin erilai-

set kuin heidän tosiasiallinen toimintansa. Joskus myös aiheen ympärillä pyörivä jatkokysymys antoi ymmärtää esimerkiksi haasteita olleen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Tulosten yhteenveto

Haastattelemamme maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat pärjänneet kouluissa oman arvionsa mukaan kohtalaisen hyvin. He eivät korostaneet maahanmuuttajuuden yhteyttä henkilökohtaiseen koulumenestykseen. Haastattelemamme nuoret olivat saaneet kielikoulutusta ensisijaisesti peruskoulunsa yhteydessä tai juuri ennen sen alkamista. Nuorina aikuisina tai myöhäisessä teini-iässä Suomeen muuttaneet nuoret kohtasivat koulutuksessaan enemmän haasteita, ensisijaisesti kielellisiä, mutta myös toisenlaisen koulukulttuurin oppimisen haasteita. Haastatellut olivat päässeet toisen asteen koulutukseen. He olivat myös valmistuneet toiselta asteelta, tai valmistuminen on lähellä ja siten todennäköisempää. Nuoret olivat myös kutakuinkin tyytyväisiä valitsemaansa toisen asteen koulutukseen ja alaan, mille se johtaa. Useimmilla nuorista oli myös haaveena myös korkeakoulututkinto, ja he uskoivat myös saavuttavansa sen.

Haastatellut nuoret tunnistivat, että Suomessa on vaikea päästä kiinni itseään miellyttäviin töihin, ilman alan koulutusta. Mitä patriarkalisemmasta kulttuurista ja vahvemmassa vanhempien vaikutuspiirissä, sitä enemmän nuoret näyttivät omaksuneen vanhempien arvomaailman koulutuksesta. Joidenkin näkemysten mukaan, maahanmuuttajataustaiset joutuivat tekemään enemmän töitä todistaakseen pärjäämisensä ja osaamisensa suomalaisessa yhteiskunnassa. Auktoriteettien ja vanhempien kunnioittaminen toistuivat myös koulumaailmassa. Varhaislapsuudessa Suomeen tulleet haastateltavat olivat kokeneet todennäköisemmin kiusaamista, ollessaan suomalaisessa peruskoulussa kantaväestön kanssa. Kiusaaminen liittyi tai provokaattorina toimi poikkeava etninen taustasta tai kielivaikeudet. Tästä huolimatta haastateltavat kokivat viihtyneensä koulussa kohtalaisen hyvin. Avoin persoona ja kielen oppiminen lisäsivät ryhmään sopeutumista. Haastateltaville ystävät olivat tärkeitä, ja kokivat, että heillä oli niitä. Koulun vaikutus ja millaisia ihmisiä he siellä kohtasivat, vaikuttivat ystäväpiirin muodostumiseen.

Haastattelemamme nuoret olivat työllistyneet erilaisiin kesä- ja lyhytaikaisiin työsuhteisiin. Töihin päästiin useimmiten suhteiden kautta, ja työllistyminen koettiin helpoksi, mikäli työnhaussa esiintyi aktiivisena. Haastatellut kuitenkin tunnistivat, että työllistymisen vaikeus riippui myös alasta, jolle koetettiin työllistyä. Vaikka työpaikat eivät välttämättä vastanneet tulevaisuuden haaveita, he kuitenkin kokivat kaikista töistä olevan jossain määrin hyötyä jatkossa. Työntekoa arvostettiin. Työ oli nuorille ensisijaisesti itsenäistymisen väline, mutta perheellisille myös välttämättömyys. Kuten koulutuksen kohdalla, perheiden arvomaailman vaikutus toistui myös nuorten puheissa. Haastatellut eivät osanneet nimetä eroja työkulttuureissa tai työn tekemisen tavoissa. Ainoat tunnistetut erot liittyivät lähinnä työn kiireellisyyteen.

Haastatellut olivat viihtyneet työssään, vaikka he olivat kokeneet syrjintää etnisen taustansa takia, lähinnä kuitenkin asiakaskontakteissa eikä työtoveriensa taholta. Nuorilla oli myös selkeitä rasistisia kokemuksia. Jossain määrin maahanmuuttajataustaisuutta huomioitiin myös positiivisesti tai uteliaasti. Pitkäaikaisissa asiakaskontakteissa ja omissa työyhteisöissä maahanmuuttajuutta ei huomioitu negatiivisesti tai lainkaan. Työsuhteen alussa joitain epäilyksiä muun muassa kielellisestä pärjäämisestä oli esitetty.

Ohjaamon käsite oli maahanmuuttajataustaisille nuorille hyvin vieras. Tarkennettaessa Mikkelin Olkkariin, nimi toi esiin joitain hataria mielikuvia. Nuoret liittivät Olkkariin nuorisotilan ja jossain määrin etsivät nuorisotyöntekijät, mutta eivät osanneet tehdä eroa Olkkarin ja samat tilat jakavan Starlight:n välillä. Nuoret olivat kuulleet Olkkarista erilaisten väylien kautta, esimerkiksi koulutuksessa ja ystäviltä. Nuoret kokivat, että heidän tulisi löytää Olkkarin palvelut helpommin internetin tai sosiaalisen median kautta. Siten kuin Ohjaamon tai Olkkarin käsitekin oli epäselvä, nuoret eivät osanneet arvella, millaisia palveluita ne mahtavat tarjota. Haastatellut arvelivat ensisijaisesti, että Olkkari tarjoaa palveluita heitä nuoremmille nuorille. He kokivat Olkkarin tarjoamat palvelut positiivisina, mutta kuitenkin etäisinä. He eivät tunnista elämässään juurikaan sellaisia kausia tai hetkiä, jolloin he olisivat voineet hyödyntää Ohjaamo-palveluita. Heille ensisijainen väylä avunhankkimiseen on perhe ja lähipiiri, ja ajatusta ulkopuoliselle puhumisesta pidetään jopa vieraana.

Nuorten elämässä oli tunnistettavissa sellaisia haasteita, joihin Olkkari voisi hyvin vastata. He eivät kuitenkaan tunnistaneet tai tunnustaneet esimerkiksi mielenterveyden

tai päihteidenkäytön ongelmakohtia. Niitä kuitenkin saattoi ymmärtää olevan. Haastateltavien elekieli oli usein ristiriidassa heidän kertomansa kanssa, tai he sivuuttivat vaikeiksi koetut kysymykset. Usein he vastasivat siten, että he kertoivat ideaalitilanteensa tai arvonsa kyseiseen asiaan, väistäen kuitenkin sen, missä tosiasiallisessa tilanteessa ollaan tai ollaan oltu.

7.2 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimustuloksemme koulumenestyksen osalta myötäilevät aiempien tutkimuksien tuloksia: toisen sukupolven maahanmuuttajien koulumenestys ei eroa kantaväestöstä. Lisäksi transnationaaliset lapset ja nuoret ja osa toisen polven maahanmuuttajista ovat koulussa jopa menestyksekkäämpiä kuin kantasuomalaiset. (Myllyniemi 2014, 14 & Työterveyslaitos ym. 2009, 45–47.) Samanlaisia tuloksia on todettu myös, kun koulutusta mittaavista tuloksista on vakioitu perheen koulutustausta. Toisen polven maahanmuuttajat pärjäävät paremmin kuin aiempi sukupolvi, mutta ovat kuitenkin vielä vähemmän koulutettuja kuin kantaväestö. (Ansala ym. 2014, 18.) Haastateltavistamme useampi oli tähtäämässä korkeakoulutukseen tai oli jo siinä. Niemisen ym. (2014, 58–59) mukaan jopa 47 % ulkomaalaistaustaisista nuorista on korkeakoulutettuja, kun kantaväestön kohdalla lukema on 44 %.

Stenströmin ym. tutkimus on osoittanut, että nuorten siirtymistä koulutusasteelta toiselle ja yhä työelämään ovat yksilöllisesti eriytyneitä aiemman koulutuksen, sosioekonomisen taustan, kulttuuritaustan, sukupuolen ja alueen mukaan. Nuorten mahdollisuudet hakeutua esimerkiksi korkeakouluopintoihin eivät ole vain sidonnaisia siihen, että teknisesti heillä on mahdollisuus. Esimerkiksi toiselle paikkakunnalle muuttaminen tai opintojen rahoittaminen voi olla vaikeuttavana tekijänä opintoihin siirtymisessä. Monimuotoistuvat normistot yhdessä rakenteellisten tekijöiden kanssa vaikuttavat yksilön valintaan kaikissa väestönosissa. (Stenström ym. 2012, 157–158.) Emme voi tässä opinnäytetyössämme arvioida, miten paljon tällaiset sosiaaliset ja kulttuuriset normistot vaikuttivat maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolkuun. Osa nuorista saattaa epäillä mahdollisuuksiaan pärjätä korkeakoulutuksessa, vaikka heillä tosiasiallisesti olisikin valmiuksia siihen. Haastattelemillamme nuorilla on motivaatiota koulunkäyntiin, mutta jotkin edellä mainituista tai muista tekijöistä saattavat sitoa heitä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kuin muiden vastaavien ryhmien kohdalla on tärkeää tukea heidän yksilöllisiä valintojaan ja näkemällä heidät osana perheyhtei-

söään sekä tukemalla koulutusta ja yksilöllisiä voimavaroja. Huono-osaisuus on jossain määrin ylisukupolvisia, ja on yhteiskunnan etu tukea erityisesti heitä, jotka eivät niin todennäköisesti hakeudu toisen ja kolmannen asteen koulutukseen.

Oli myös merkitystä, missä koulun suoritti. Jos koulun suoritti maahanmuuttajalinjalla tai vaihtoi sille teini-iässä, joka on merkittävää aikaa ihmissuhteiden solmimiselle, haastatellut todennäköisemmin viihtyivät myös myöhemmin maahanmuuttajataustaisten ikätovereidensa kanssa. Tällaisia huomioita on mielestämme merkityksellistä tarkastella maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtyessä oppilaitoksesta toiseen. Olisikin pohdittava, miten esimerkiksi puuttuvan luokan saisi suoritettua suomalaisessa perusopetuksessa siten, ettei koulua tai opiskeluryhmää tarvitsisi vaihtaa tarpeettomasti. Toisille vaihdos voi olla myös mieluinen, mutta integraation kannalta etenkin teini-ikä aikaisilla vaihdoksilla on merkitystä. Nuorten viihtyvyyteen vaikutti myös, onko oppilaitoksessa muita maahanmuuttajataustaisia nuoria. Mikäli he olivat ainoita tai harvoja, he todennäköisemmin erottuivat ulkonäöltään ja kielellisiltä taidoiltaan muista opiskelijoista ja tulivat kiusatuksi. Mikkelin maahanmuuttajaväestö on kuitenkin ollut kasvussa. (Kansainvälistyvä Etelä-Savo 2016), mikä siten saattaa olla jo täällä olevien maahanmuuttajataustaisten nuorten etu ihmisten tottuessa muihinkin kuin kantasuomalaisiin.

Kuitenkin vaikuttaa siltä, että huomattavan iso osa suorittaa koko peruskoulunsa ja lukion monikulttuurisilla linjoilla: vaarana on tietynlainen eriytyminen kantasuomalaisista. Mielestämme on pohdittava, miten opiskelua voidaan tukea siten, että sitä voidaan mahdollisimman paljon suorittaa normaaliopetuksessa. Lisäksi on pohdittava jatkossa entistä enemmän sitä, miten maahanmuuttajien aiempaa osaamista voidaan tunnustaa mahdollisimman helposti. Tästä osaamisentunnustamisesta ollaan keskusteltu jo myös kansallisesti, myös Ohjaamoissa (Ratia 2016). Ammatillisen osaamisen tunnustamiseen tulee panostaa, jotta voidaan välttää ns. joutokäyntiä ja lisäkoulutautumista.

Nuoret eivät korostaneet itse maahanmuuttajuuttaan erottavana tekijänä, mikä poikkesi meidän ennakoarvioinnistamme. Tuloksista oli kuitenkin huomattavaa, että tyttöjen asenteet koulunkäyntiin olivat koulunkäyntiä tukevampia kuin pojilla. Tämä näkyy myös suomalaisissa, kuin eurooppalaisissakin koulumenestyksen arvioinneissa sukupuolen perusteella (European Commission 2010, 12–13) ainut yksittäinen tekijä, mikä

erotti haastattelemiamme nuoria kantasuomalaisista, oli kielitaito ja sen muutokset koulutuksen aikana. Siten tehokas suomen kielen opettaminen ja harjoittelu vaikuttivat koulunkäyntiin, mutta myös sosiaalisiin suhteisiin. Haastattelemiemme nuorten joukosta valtaosa oli Suomeen nuorena muuttaneita, ja he olivat opiskelleet koko peruskoulunsa suomalaisessa oppimisympäristössä ja heille on kehittynyt erittäin vahva suomen kielen osaaminen. Tämä kielen osaaminen tuki peruskoulussa pärjäämistä ja oli rinnastettavissa toisen polven maahanmuuttajien kielitaitoon sekä koulumenestykseen. He olivat saaneet suomen kieltä vahvistavaa opetusta jo nuorena sekä pitkäjänteisesti tarjottuna, mikä käsityksemme mukaan ennaltaehkäisee koulussa tai muussa elämässä syntyviä kielellisiä haasteita. Myöhemmässä ikävaiheessa Suomeen saapuneiden nuorten suurimpia haasteita olivat kielitaidon hallitseminen ja sen myötä selviytyminen annetuista koulutehtävistä.

Haastatelluille nuorille vaikutti olevan tärkeää se, että koulu voitiin suorittaa oman ikäluokan kanssa, mutta rinnalla on siten erityisen tärkeää tehdä tehokasta kielenopetusta. Tähän voitaisiin yhdistää sosiaalista kuntoutusta, etenkin osan ryhmän kanssa. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 21.) Mikkelissä Olkkari toimii kohtalaisen hyvin yhteistyössä esimerkiksi yhdistysten kanssa (esimerkiksi Toimintakeskus ry 2016) joissa tehdään myös maahanmuuttajien kuntoutustyötä. Tällaisia toimintamuotoja voitaisiin vahvistaa, sekä tuoda rinnalle enemmän vaihtoehtoja, jotka sopivat myös koulutusikäisille nuorille, esimerkiksi osana osaamisen tunnistamista. Myös Nieminen ym. (2014, 66) korostivat tutkimuksessaan sitä, että helpottaakseen esimerkiksi koulutusasteelta toiselle siirtymistä, kannattaisi tämän väestöryhmän kohdalla käyttää suomen kieltä vahvistavia toimia. Se ehkäisee myös opintojen keskeytymistä.

Osalla haastateltavien työelämän kokemukset olivat hyvin rajallisia. Työllistyyäkseen maahanmuuttajanuoren on voitettava työnantajien luottamus puolelleen ja heidän on herätettävä työnantajan halu, palkata maahanmuuttajataustainen nuori töihin. Vaikutti siltä, että erityisesti maahanmuuttajataustaisilla korostui se, että töistä on helpompi päästä töihin. Julkista keskustelua värittää usein lause ”et sinä, mutta ne muut”, jossa kantasuomalainen esittää, että työssä oleva, ahkera ja perusmukava maahanmuuttajataustainen ihminen on parempi kuin ”muut” maahanmuuttajat. Toisen polven maahanmuuttajien työmarkkinoilla menestys vaihtelee maahanmuuttajien etnisestä taustasta riippuen. Työmarkkinoilla menestys on heikompaa eteläeurooppalaisilla ja ei-eurooppalaisilla taustat omaavilla kuin verraten kantaväestöön (Ansala ym. 2014, 17).

Etelä-Savossa maahanmuuttajien tilanne on erityisen hankala verrattuna kansalliseen tasoon (Etelä-Savon maakuntaliitto 2016). Siten osoitus siitä, että nuoret maahanmuuttajataustaiset ovat yhtä lailla päteviä työntekijöitä, on heille erityisen merkittävä. Maahanmuuttajataustaisuudella on selkeä negatiivinen vaikutus työllisyyteen, tosin vaikutuksen suuruus riippuu mitä maahanmuuttaja ryhmää ja sukupuolta edustaa (Ansala ym. 2014, 17). Kielitaito esiintyy kuitenkin myös merkittävänä työllisyyttä edistävänä tekijänä, niin tutkimuksissa kuin meidän haastateltavillamme, vaikka sen riittävän osaamisen tasosta työllistymisen edistämiseen on käyty keskustelua (Nieminen ym. 2014, 82.) Nuoret kokivat kohtelunsa työpaikoissa kutakuinkin tasa-arvoiseksi, mikä on linjassa myös Niemisen ym. (2014, 112–114). Työpaikkansa he olivat löytäneet useimmiten tuttavien kautta, mikä on tavallista muutoinkin maahanmuuttajataustaisille (Nieminen ym. 2014, 131).

Tutkimuksemme tuotti samankaltaista tietoa, kuin mitä aiemmin on saatu maahanmuuttajien tietoisuudesta tarjolla olevista tukipalveluista. Esille nousi, miten hyvin maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat ymmärtäneet olemassa olevin palvelujen kohderyhmät tai mihin tarkoituksen palvelu oli tarkoitettu. ”Vaikeasti ilmaistu ja vajavaisesti ymmärretty sisältö vähentää palveluiden piiriin hakeutumista. (Miettinen & Pöyry 2015, 73.) Ongelmia on myös siinä, kuinka paljon maahanmuuttajilla on tietoa olemassa olevista palveluista, sekä oikeuksistaan tai velvollisuuksistaan niihin ja yhteiskuntaan liittyen (Työterveyslaitos ym. 2009, 75). Myös esimerkiksi kulttuurinen ymmärrys, saatu koulutus ja yleinen tietämys voivat vaikuttaa todennäköisyyteen, jolla maahanmuuttajataustainen hakeutuu palveluiden piiriin. (Nieminen ym. 2014, 172 & 178.) Tutkimuksemme kontekstissa olevat Ohjaamo-palvelut osoittautuivat lähes tai täysin tuntemattomiksi. Oppilaitoksissa sekä muissa yhteyksissä saatu tieto Ohjaamosta oli jäänyt kutakuinkin ymmärtämättä tai se oli unohtunut.

Ohjaamo-palvelujen saavuttavuudessa oli myös samanlaista haastetta, kuin kantaväestön keskuudessa on. Suhtautuminen Ohjaamo-palveluihin on kutakuinkin ”tää ei oo mulle tarkoitettu vaan jollekin muulle”. Kun tietoisuus Ohjaamo-palveluista ja niiden kohderyhmästä lisääntyi, syntyi myös nuorilla mielenkiintoa palveluille, ymmärrettävämpi merkitys sekä mahdollinen palveluntarve. Joissakin haastatteluissa oli tunnistettavissa, että jos Ohjaamo-palveluista olisi ollut paremmin sisäistettyä ja ymmärrettyä tietoa, olisi niiden pariin jo hakeuduttu. Nuoret vastasivat Ohjaamoa koskeviin kysymyksiin hyvinkin varovaisesti, sanomatta mitään liikaa, sillä he vaikuttivat epäi-

levän tietoaan, joka heillä oli. Suhtautuminen palveluihin oli kuitenkin positiivista, mutta he vaikuttivat kuitenkin siltä, etteivät juuri he tarvitse niitä ja turvautuisivat enemmän lähipiirinsä tukeen. Lähipiiriin tukeutuminen on luonnollista, mutta se ei aina ole riittävää. Haastatteluissa nousi huomioita, joiden perusteella he voisivat hyvinkin hyötyä Ohjaamon palveluista: esimerkiksi nuoret olivat kokeneet kiusaamista ja heillä oli alavireisiä kausia, joiden aikana esimerkiksi terveydenhoitajan palvelut olisivat potentiaalisia käytettäviä palveluita. Huolimatta siitä, että maahanmuuttajanuoret ovat yleisesti riskiryhmässä syrjäytymiseen, Olkkari ei ole pystynyt identifioitumaan myös heille sopivana palveluna. Haastattelemamme maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat enimmäkseen normaalisti koulutuksessa ja työssä pärjänneitä, mutta se ei poissulje sitä, että heillä saattaisi olla yksilöllisiä avuntarpeita, kuten kenellä tahansa muullakin. Pohdimme sitä, miten Ohjaamoiden tulisi mahdollisesti voida vaikuttaa myös yksilöiden asenteisiin ja itsereflektioon, sekä ohjata itseapuun. Refleктоiva yksilö, joka tunnistaa vahvuutensa ja heikkoutensa, on valmiimpi hakeutumaan palveluihin silloin kun hän niitä tarvitsee.

Ohjaamon tarkoituksena on olla avoin kaikille sekä ehkäistä syrjäytymistä. Yhteiskunnan näkökulmasta syrjäytymistä tarkastellaan useimmiten ulkopuolisuudesta työstä ja koulutuksesta. Etelä-Savon alueella maahanmuuttajatyöttömyys on Suomen keskiarvoa korkeampaa. Työmaailma on kuitenkin muuttumassa. Ulkopuolisuus töistä tai koulutuksesta ei ole enää tavatonta, ja jopa lisääntyy lähes kaikkien kansanryhmien keskuudessa. Nuoret kokevat syrjäytymisen enemmänkin yksinäisyytenä ja toimettomuutena yleisesti, enemmän kuin työttömyytenä. Olisiko Ohjaamon tulevaisuus keskittyä siihen, että yksilöllä on valmiuksia sietää epävarmuutta koulutus- ja työelämässään sekä ehkäisemään työttömyyden pitkittymistä? Työnhakuvalmiuksien kehittäminen voisi olla yksi keskeisimmistä toimista, sillä hakutilanteeseen joudutaan yhä useammin ja kilpailu on kovaa. Ohjaamot eivät voi olla ainut ratkaisu esimerkiksi nuorisotyöttömyyteen, mutta toisenlainen työote voi auttaa kohti paremmin voivaa sukupolvea. Ohjaamoiden tulisi auttaa jokaisen tunnistamaan yksilöllisiä vahvuuksia ja pienentämään haittoja jokaisen elämässä. Tutkimuksessamme nousee esille se, miten maahanmuuttajataustaiset voivat hyötyä hyvinvointia edistävästä palveluista. Hyvinvoiva ja jaksava ihminen myös työllistyy todennäköisemmin, ja perheiden sosiaalinen pääoma ehkäisee syrjäytymistä. Olisiko Ohjaamoiden keskityttävä maahanmuuttajien kohdalla sosiaaliseen ja kulttuuriseen integraatioon ja tunnetaitoihin? Ammattilaisuus ja pärjääminen kun eivät vain synny teknisistä taidoista, jotka kuitenkin ovat myös

haastattelemallamme ryhmällä kutakuinkin hallussa. Heidän osaamisensa koulutuksessa ollessa on kuitenkin yhtä vahvaa kuin kantaväestöllä.

Haastattelemiemme nuorten kohdalla mietimme sitä, missä määrin positiivisuuteen ohjautuva asennoituminen myös sulkee pois ulkopuolista apua. Näimme nuorten kohdalla jossain määrin kysymysten sivuuttamista, kun käsittelimme vaikeita aiheita. Omat mielialanlaskut sivuutettiin, ja niitä ei jopa tunnistettu. Nonverbaalinen viestintä antoi ymmärtää haasteita olevan enemmänkin, kuin mitä he ääneen sanoivat. Nuoret käsittelivät paremmin ulkopuolelta tulevia ongelmakohtia, kuten rasismia, mutta sivuuttivat sen, mitä tunteita se mahdollisesti heissä itsessään herätti. Tietenkin haastattelutilanteessa voi olla vaikea kertoa enemmän sisäisestä maailmastaan (Kokkonen & Pyykkönen 2015, 89–99), mutta saimme onneksemme haastateltaviksi muutamia henkilöitä, jotka tunsivat toisensa jotenkin. Toiset kertoivat avoimemmin toisten tilanteesta, kuin omastaan. Toki yksilön oma kokemus voi olla erilainen, kuin miltä se ulkopuolelle vaikuttaa, mutta jonkinlaista heijastelupintaa niissä voi olla. Esimerkiksi mikäli kotiutuminen on ollut haastavaa, miksi tätä ei myönnetty sanallisesti lainkaan? Kyseessä voi olla luottamuspula haastattelutilanteessa. (Kokkonen & Pyykkönen 2015, 89–116.)

Ohjaamoiden toiminnan keskiössä voisi olla myös se, että häivytetään kulttuurisia ja sosiaalisia normistoja, jotta mahdollisimman moni maahanmuuttajataustainen nuori ohjautuisi koulutukseen. Vaikka kouluttautuminen ei ole tae esimerkiksi työllistymiselle, sillä on sosiaalistava vaikutus ja ylisukupolvinen hyöty. Ohjaamoissa on myös pohdittava, miten sen toimintaa voidaan yhä laajentaa sellaisille kentille, joissa se tavoittaa kaikki nuoret ja miten se markkinoi itseään aidosti kaikille. Ongelmapuhe ja keskeisyys markkinoinnin keskiössä voi aiheuttaa sen, etteivät nuoret ajattele, että heillä menee ”tarpeeksi huonosti” ollakseen Ohjaamoiden asiakkaana. Sulkeva, näennäisesti positiivinen asennoituminen saattaa siten sulkea oven maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla palveluihin hakeutuessa.

Tutkimuksemme aikana mietimme, miten maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanne eroaa muiden nuorten tilanteista. Huolimatta joistain maahanmuuttajuuteen liittyvistä yksittäisistä tekijöistä, kuten ihmisten ennakkoluuloista tai kielihaasteista, mielestämme heidän tilanteensa on hyvin samankaltainen kuin nuorilla ylipäätään. Joissain määrin maahanmuuttajataustaisten tilanne on jopa moninaisempi siten, ettemme voi todellakaan ennalta tietää, millainen hän tai hänen elämänsä on. Työnhaun haasteet, luotet-

tavuuden osoittaminen sekä oman osaamisensa tai hyvinvointinsa sanoittamisen ongelmat tulevat näkyviksi koko ikäryhmällä, myös kantaväestöllä. Yhteiskunnan pluralisoituminen ja elämänkulkujen moninaistuminen Suomen väestössä aiheuttavat joka tapauksessa sen, että myös Ohjaamoiden työntekijöiden on oltava herkkiä nuorten yksilöllisille ominaisuuksille ja kohdata heidät persoonina. Omien asenteiden tiedostaminen ja aktiivinen kehittäminen edesauttavat Ohjaamoiden rakentavaa vaikutusta kunnissa. Mielestämme Ohjaamo-palveluiden rakentaminen siksi vain erityisryhmien tarpeita huomioiden tuntuu turhalta. Paras vaikutus koko ikäryhmän saavuttamiseen olikin siten työntekijöiden herkkyyden ja tietoisuuden kehittäminen, sekä Ohjaamon markkinoinnin ja tiedottamisen parantaminen. Jos Ohjaamo ei tavoita edes niin kutsuttuja erityis- tai riskiryhmiä, tavoittaako se koko ikäryhmää tarpeeksi hyvin?

7.3 Luotettavuuden arviointi

Aloitimme työskentelymme kartoittamalla Etelä-Savon Ohjaamo-verkoston ja selvittämällä heidän asiakkuudessa olevia maahanmuuttajataustaisia nuoria. Yhteydenottoista ilmeni, että paikkakunnilla oli halukkuutta yhteistyöhön, mutta etsimäämme asiakasryhmää ei heidän tiedoissaan juuri tutkimushetkellä ole. Tämä yllätti meidät. Kul-takin paikkakunnalta tuli kuitenkin esille, että tulevaisuudessa oli odotettavissa suuria muutoksia, jossa ohjaukselliset tarpeet maahanmuuttajataustaisten nuorten keskuudessa tulevat kasvamaan. Yhteisenä huolenaiheena oli, kuinka Ohjaamot saavuttavat kielellisen yhteisymmärryksen maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa: ennen kaikkea, onko käsitteistä vapaata ja riittävän selkeää esitemateriaalia saatavilla ja kuinka Ohjaamo-toimintaa voidaan kehittää, jotta toiminta ja sen tavoitteet selkiytyvät maahanmuuttajataustaisille nuorille.

Haastateltavien tavoitettavuuden takia rajasimme tutkimuksemme Mikkeliin, ja sen Ohjaamo-pisteeseen Olkkariin. Hyvin pian kävikin niin, että yhteistyömme sen kanssa alkoi kuivua. Meitä kehoitettiin olemaan yhteydessä muihin tahoihin, joiden kautta voisimme saavuttaa potentiaalisia haastateltavia. Päädyimme ratkaisemaan haastateltavien tavoitettavuusongelmat jalkautumalla mahdollisimman monenlaisiin ympäristöihin, joissa voimme mahdollisesti kohdata maahanmuuttajataustaisia nuoria. Etsimme haastateltavia nuorisotiloilta, liikekeskuksilta, torilta, koulujen ympäristöistä ja sosiaalisen median kautta. Haastateltavien kartoittamisessa ilmeni, että suora lähestyminen ei aina toiminut, vaan toisinaan tarvittiin erilaisia keinoja. Ystävien kautta väli-

tetyt kutsut tavoittivat nuoret parhaiten, toisinaan kuitenkin suora kohtaaminen ja kasvotusten annettu haastattelukutsu olivat ainoa keino saada nuori haastatteluun. Selkeää kulttuuriestettä ei haastateltavaksi tulemiselle noussut esille, mutta kutsun jälkeen ja vaihdettua yhteystietojamme nousi yllättäviä esteitä tiellemme joidenkin potentiaalisten haastateltavien kohdalla. Jopa niin, että saamamme yhteystiedot tuli välittömästi hävittää ja mitään yhteydenottoa ei tämän jälkeen sallittu tai hyväksytty. Tässä kunnioitimme nuorten toivetta. Usein syyksi jäi nuoren vaillinainen ymmärrys, mitä tutkimuksemme sisältää tai mikä heidän roolinsa siinä on. Joissain tapauksissa nuorta ei vain kiinnostanut osallistua haastatteluun.

Haastattelimme tutkimukseemme kuutta nuorta: pyrimme saamaan mahdollisimman erilaisia maahanmuuttajataustaisia nuoria haastatteluun. Osoittautui kuitenkin haastavaksi tavoittaa muita, kuin jo aktiivisia nuoria. Saimme heistä kuitenkin mielenkiintoisen otoksen, jossa oli eri-ikäisiä ja sukupuolisia nuoria eri maista. Aineistomme oli mielestämme siten kohtalaisen kattava suhteessa tähän rajattuun tutkimukseen. Emme ehkä onnistuneet tavoittamaan maahanmuuttajuuden syvintä olemusta, sillä aineistomme on siihen liian pieni ja kielimuuri osoittautui esteeksi saavuttaa joitain nuoria. Suuremmalla aineistolle tulokset saattaisivat olla hiukan erilaisia. Tutkimuksemme on kuitenkin hyvä kuvaus näiden kuuden nuoren kokemuksista Mikkelissä. Ollessamme molemmat kaikissa haastatteluissa paikalla ja käyttämällä nauhoitinta pystyimme saamaan kattavamman kuvan haastattelutilanteesta, mutta sillä saattoi olla vaikutusta, miten paljon nuoret kertoivat itse haastattelussa. Emme voi poissulkea persoonamme vaikutusta vuorovaikutukseen ja haastattelutilanteeseen (Eskola & Suoranta 1998). Tutkimusten mukaan jotkut maahanmuuttajataustaiset saattavat epäillä virallisia tahoja (Heikkilä-Daskalopoulos 2008, 7).

Koimme haastattelutilanteissa nonverbaalisen viestinnän olleen merkittävä osassa haastattelun kulkua ja se näyttäytyi merkittävässä roolissa, erityisesti tilanteissa jolloin haastattelussa sivuttiin mahdollisesti vaikeita aihealueita, kuten henkistä hyvinvointia, negatiivisia kokemuksia tai päihteidenkäyttöä. Lopeteltaessa haastatteluja keskustelun ilmapiiri usein rentoutui ja haastateltavat toivat helpommin esille kokemuksiaan. Lyhytsanaisuus muuttui monimuotoisempaan kerrontaan, mistä saimme hyvää lisäaineistoa. Tästä jäi pohdittamaan, kuinka lämpimän ja vuorovaikutteisen keskusteluilmapii- rin saimme luotua ja kuinka paikkansapitäviä haastateltaviemme vastaukset olivat. Joidenkin haastateltavien taustoista oli ennakkotietoa ja haastattelutilanteet synnyttivät

hyvin ristiriitaisen käsityksen suhteessa siihen, mitä haastateltava nyt kertoi. Haastattelussa kyseessä on kuitenkin aina kyse valtasuhteesta (Kokkonen & Pyykkönen 2015, 89–116), ja haastateltava kertoo aina omasta subjektiivisesta kokemuksestaan. Jännittämällä oli varmasti myös usein osansa. Hetkittäin kuitenkin tuntui, että nuoret vastasivat siten, mitä he arvelivat meidän haluavan kuulla. Pohdimme tätä asetelmaa läpi tutkimusprosessimme, miten tuomme tämän meille välittyneen ristiriitaisuuden esiin, kuitenkin kunnioittaen nuorten kertomaa. Laadullisessa tutkimuksessa olemme persoonina oma työväläneemme, joten tilanne ei koskaan voi olla muuta kuin subjektiivinen (Eskola & Suoranta 1998).

Uskottavuutta tuottaa se, että meidän tulkintamme vastaa mahdollisimman hyvin nuorten kertomaan ja kuvastaa kyseessä olevia ilmiöitä. Tästä syystä olemme pyrkineet käyttämään paljon sitaatteja haastatteluiden litteroinneista, jotka kuvaavat käsitteellistettyä teemaa. Näemme, että tutkimuksemme on validi: käsitteet ja teoria ovat kutakuinkin sopusoinnussa ja muodostavat loogisen kokonaisuuden yhdessä tutkimusaineiston kanssa. Jouduimme tutkimuksemme aikana muotoilemaan muotokieltämme ja pohtimaan yksittäisten osien yhteyttä rakentaaksemme toimivan kokonaisuuden. (Eskola & Suoranta 1998.) Onnistuimme mielestämme tässä kuitenkin hyvin.

Sovittaessa haastatteluaikoja kerroimme nuorille tutkimuksemme vapaaehtoisuudesta, sisällöstä ja tavoitteesta. Haastatteluiden alussa kertosimme heille nämä asiat, ja kerroimme tutkimuseettisestä anonyymiydestä ja luottamuksellisuudesta, joilla tutkimuksemme teimme. Prosessimme lopussa olemme poistaneet kaikki haastateltavien tunnistetietoja koskevat kohdat, sekä haastatteluista tehdyt äänitteet. Olemme koko prosessimme aikana pyrkineet tarkkuuteen, rehellisyyteen ja huolellisuuteen, sekä toimiessamme nuorten ja yhteistyötahojen kanssa, että itsenäisesti. Pyrimme jatkuvasti eettisempään prosessiin.

Jatkotutkimusideamme ovat, miksi nuoret mieltävät Ohjaamon olevan ”muille” tarkoitettu? Miten Ohjaamon matalakynnyksisyyden vaikutelmaa voidaan kehittää? Lisäksi mielenkiintoista on, kuinka Starlight ja Olkkari erottautuvat toisistaan ja toisaalta, millainen tarve sille on, jotta nuoret ohjautuisivat mahdollisimman hyvin Olkkariin.

LÄHTEET

- Aaltonen, Mikko 2015. Nuorten syrjäytymisen taustalla useita tekijöitä. WWW-lähde: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrj%C3%A4ytymisen-taustalla-useita-tekij%C3%B6it%C3%A4> Julkaistu 5.11.2015. Ei päivitystietoja. Luettu 13.8.2016
- Ansala, Laura, Hämäläinen, Ulla & Sarvimäki, Matti 2014. Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2014. PDF-dokumentti: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45401/Tyopapereita56.pdf?sequence=1> Ei päivitystietoja. Luettu 30.3.2016
- Anttila, Anu-Hanna; Kuussaari, Kristiina & Puhakka, Tiina (toim.) 2010. Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Yliopistopaino. Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus. PDF-dokumentti: <http://www.peda.net/vera/keskisuomenely/ohjaamot/materiaaleja> Päivitetty 17.3.2016. Luettu 16.8.2016.
- Erkintalo, Henna 2012. Suomeen muuttaneiden äitien kokemuksia, maahanmuutosta, äitiydestä ja tuesta. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Sosiaalityön pro gradu – tutkielma, Huhtikuu 2012. PDF-dokumentti: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83514/gradu05869.pdf?sequence=1> Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Etelä-Savon maakuntaliitto 2016. Työttömyysaste ELY-keskuksittain 29.2.2016. PDF-dokumentti: http://www.esavo.fi/resources/public//Maakuntaliitto/Tilastot/tyottomyys_02_2016.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 14.6.2016
- European Commission 2010. Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Eurydice. PDF-dokumentti: <http://www.helsinki.fi/cea/fin/Docs/Gender%20differences.pdf> Ei päivitystietoja. Luettu 15.10.2016
- Fedotoff, Jaana, Leppäkari, Heidi & Timonen, Päivi (toim.) 2016. Koordinaatit nuorten tieto- ja neuvontatyöhön - Suuntaviivoja ammatilliseen osaamiseen 2016. Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus. Oulun kaupunki. KTMP Group Oy. Mustasaari 2016 s.68
- Harilahti-Juola, Virpi 2014. Maahanmuutto tuo kuntaan uusia kuntalaisia. Teoksessa Heikkilä, Elli (toim.) 2014. Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Painosalama, 88-102.
- Heikkilä-Daskalopoulos, Hanna 2008. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja perheet palvelujärjestelmässä - asiantuntijoiden näkökulmia. Lastensuojelun Keskusliitto. PDF-dokumentti: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun->

keskusliitto/Maahanmuuttajataustaiset_lapset_ja_perheet_palvelujarjestelmassa_-_asiantuntijoiden_nakokulmia.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 10.2.2016

Heino, Linda 2015. Maahanmuuttajanuori ammatillista koulutusta etsimässä. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti:
http://www.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/50473/Heino_Linda.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016.

Hilpinen, Merja, Palola, Elina, Savolainen, Janne & Virnes, Elise 2015. Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 19/2015. Helsinki: Edita Publishing Oy Luettu 26.5.2016

Hiltunen, Anna-Kaisa 2011. Kulttuurivähemmistöprojekti - Taidemuseoalan kehittämisyksikkö Kehys, Valtion taidemuseo 2011. PDF-dokumentti:
http://www.cultureforall.info/doc/monikulttuurisuus_kansio/sanasto.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jokisaari, Selene 2006, Kotouttamislain merkitys kotoutumisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Web-reports No.18. Siirtolaisinstituutti, Turku. PDF-dokumentti:
<http://www.migrationinstitute.fi/fi/webreport-18/kotouttamislain-merkitys-kotoutumisessa-maahanmuuttajan-nakokulmasta> Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016

Jyväskylän Yliopisto, Viestintätieteiden laitos 2016. WWW-lähde:
<https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/vuorovaikutus/viestinta/nonverbaalinen.html> Ei päivitystietoja. Luettu 20.10.2016.

Kansainvälistyvä Etelä-Savo 2016. Trendikatsaus 1/2016, Tulevaisuusloikka Etelä-Savon ennakointihanke 2015–2017. WWW-lähde:
http://www.esavo.fi/resources/public/Maakuntaliitto/2016/Trendikatsaus_1_2016.pdf Päivitetty 6.4.2016. Luettu 13.10.2016

Kirjastot.fi 2002. WWW-lähde:
<http://www2.kirjastot.fi/kysy/arkistohaku/kysymys/?ID=e3fa14d4-1de5-40dd-af32-c28eefc578c2> Julkaistu 2.10.2002. Päivitetty 6.3.2008. Luettu 15.8.2016

Kivimäki, Hanne, Luopa, Pauliina, Matikka, Anni, Nipuli, Suvi, Vilkki, Suvi, Jokela, Jukka, Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija 2014. Kouluterveyskysely 2013. Etelä-Savon raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti:
http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Maakuntaraportit/Esavo_2013.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 26.2.2016.

Kohtaamo-hanke esittäytyy 2015. PDF-dokumentti:
<http://www.peda.net/veraja/keskisuomenely/ohjaamot> Ei päivitystietoja. Luettu 17.8.2016.

Kokkonen, Lotta & Pyykkönen, Miikka 2015. Tutkija, tukija vai ystävä? Neuvotteluja vallasta ja luottamuksesta maahanmuuttajien haastattelututkimuksessa. Teoksessa

Aaltonen, Sanna & Högbäck, Riitta (toim.) 2015. Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. PDF-dokumentti: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/99323> Ei päivitystietoja. Luettu 14.10.2016

Koski, Janina & Tuomi, Emmi 2016. Nuoret Ohjaamo-toiminnan kehittäjinä #KODINKALTAISEN #OHJAAMO. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107418/Nuoret%20Ohjaamo-toiminnan%20kehittajina.%20Koski%20ja%20Tuomi.pdf?sequence=1> Ei päivitystietoja. Luettu 19.8.2016

Kotouttaminen.fi 2016. Työ- ja elinkeinoministeriö. WWW-lähde: <http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen> Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016.

Kyhä, Henna 2011, Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla, Painosalama Oy – Turku 2011, PDF-dokumentti: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/72519/AnnalesC321Kyha.pdf?sequence=1>. Luettu 20.09.2016.

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokra. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-lähde: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra>. Päivitetty: 22.8.2016. Luettu 10.9.2016.

Lehto, Marika 2015. Etelä-Savon työttömyysaste yli 14 prosenttia - erityisesti miehet ja maahanmuuttajat työtä vailla. Itä-Savo. WWW-lähde: <http://www.ita-savo.fi/uutiset/lahella/etela-savon-tyottomyysaste-yli-14-prosenttia-erityisesti-miehet-ja-maahanmuuttajat> Julkaistu 22.12.2015. Ei päivitystietoja. Luettu 10.9.2016.

Mattsson, Lisbeth & Kivilä, Niina 2012. Itä-Suomen maahanmuuttostrategia 2017 Kansainvälinen Itä-Suomi, Pohjois-Savo, Etelä-Savo ja Pohjois-Karjala, PDF-dokumentti: http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/78910/Elinvoimaa_7_2012.pdf?sequence=3 Luettu 13.2.2016

Miettinen, Senja. Nádasi, Anna; Nummi, Taina; Salminen, Sanna; Yläkangas, Tommi 2012. Nuorten syrjäytymisen moniulotteisuus ja erot. WWW-lähde: <http://www.kommentti.fi/nuorten-syrj%C3%A4ytyminen/nuorten-syrj%C3%A4ytymisen-moniulotteisuus-ja-erot> Julkaistu: 7.6.2012. Ei päivitystietoja. Luettu 17.8.2016

Miettinen, Sonja & Pöyry, Sanna-Mari 2015. Vainulla Etelä-Savossa. Vaikeimmin työllistyvät nuoret palvelujärjestelmässä –selvitys. Opinnäytetyö. Mikkelin Ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88421/URNISBN9789515884992.pdf?sequence=3> Ei päivitystietoja. Luettu 18.6.2016.

Miettinen, Sonja 2015. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ohjaamojen tuki- Monipuolisia matalan kynnyksen palveluita nuorille. WWW-lähde: <http://www.mamk.fi/ohjaamo> Päivitetty: 2015. Luettu: 15.8.2016

Myllyniemi, Sami (toim.) 2014. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. PDF-dokumentti: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 10.2.2016

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret. Eva-analyysi. PDF-dokumentti: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf> Ei päivitystietoja. Luettu 15.8.2016.

Määttä, Anne & Määttä, Mirja 2015. Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. PDF-dokumentti: http://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d Päivitetty syyskuu 2015. Luettu 15.8.2016.

Määttä, Mirja 2016. Ohjaamot liikkeessä – Kooste vertaisoppimiskysely II vastauksista. Kohtaamo. WWW-lähde: <http://www.peda.net/veraja/keskisuomenely/ohjaamot/tutkimus> Ei päivitystietoja. Luettu 14.4.2016.

Niemi, Anna-Maija, Mietola, Reetta & Helakorpi, Jenni 2010. Erityisluokka elämäntulussa. Selvitys peruskoulussa erityisluokalla opiskelevien vammaisten, romaniväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten koulutus- ja työelämäkokemuksista. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Nieminen, Tarja, Sutela, Hanna, Hannula, Ulla 2014. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Tilastokeskus. PDF-lähde: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 13.10.2016.

Nuorisolaki 27.1.2006/72 WWW-lähde: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> Ei päivitystietoja. Luettu 3.3.2016

Nuorisotakuu 2016. WWW-lähde: http://www.rakennerahastot.fi/documents/10179/308807/Ohjaamotoiminnan_yleiskuvaus_marraskuu_2014.pdf/97c65806-9a92-4756-98e4-7f2527acd592 Ei päivitystietoja. Luettu 23.3.2016

Pakkala Arja, Saukkonen Sakari & Savonmäki Pasi. Kohti Ohjaamo - projekti 3.2.2014 – 31.10.2014. ESR-osarahoitteinen projekti Rahoittaja Keski-Suomen ELY-keskus. PDF-dokumentti: <https://peda.net/hankkeet/elotori/tno-fooru-mit/2014/k1/koht:file/download/4599cfd5c25c72cb58950da23f346d6def291f53/Kohti%20ohjaamo%20-%20hankkeen%20tulokset.pdf> Ei päivitystietoja. Luettu 26.2.2016

Pietikäinen, Reetta 2007. Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 13. PDF-dokumentti: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/inventaari.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 10.2.2016.

Pukaralammi, Niina & Pulkkinen, Sini 2013. Nuorten kokemuksia etsivästä nuorisotyöstä, Etsivä nuorisotyö Lahdessa, Lahden ammattikorkeakoulu Sosiaali- ja terveysala Sosiaalialan koulutusohjelma Sosiaalipedagoginen aikuistyö Opinnäytetyö AMK., PDF-dokumentti:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56479/Pukaralammi_Pulkkinen.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoja. Luettu 14.2.2016

Rapo, Markus 2011. Kuka on maahanmuuttaja. Tieto & Trendit 1/2011. Tilastokeskus. WWW-lähde: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html Päivitetty 15.2.2011. Luettu 13.2.2016.

Ratia, Sari-Anne 2016. Haastattelu 9.2.2016. Toiminnanohjaaja. Mikkelin Ohjaamo - piste Olkkari.

Räsänen, Pekka toim, Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri 2005. Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Juva: WS Bookwell Oy.

Savolainen, Janne, Hilpinen, Merja, Palola, Elina & Virnes, Elise. Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 19/2015 WWW-lähde: https://peda.net/hankkeet/eejn/kirjallisuutta/nk/svjonnjttht1k91/nlj:file/download/3caf4024d0ade7a139c990d2970311f3a5426489/TEM_19_2015_Nuorisotakuuryhman_loppuraportti_ja_suosituks_19032015.pdf Luettu 23.2.2016

Stenström, Marja-Leena, Virolainen, Maarit, Vuorinen-Lampila, Päivi & Valkonen, Sakari 2012. Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 45. PDF-lähde: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/39908/978-951-39-4850-4.pdf?sequence=1> Ei päivitystietoja. Luettu 11.10.2016.

Suomen Pakolaisapu 2016. WWW-lähde: <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/> Ei päivitystietoja. Luettu 13.2.2016

THL 2016. WWW-lähde: <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat> Päivitetty 21.4.2015. Luettu 13.2.2016.

Tilastokeskus 2014. WWW-lähde: http://www.stat.fi/til/opiskt/2012/opiskt_2012_2014-01-29_kat_003_fi.html Päivitetty 29.1.2014 Luettu 22.3.2016.

Toimintakeskus ry 2016. WWW-lähde: <http://www.toimintakeskus.fi/> Luettu 11.10.2016. Ei päivitys- tai julkaisutietoja.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työterveyslaitos 2009. Kuntoutussäätiö & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009. Esiselvitysraportti. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. PDF-dokumentti: http://www.hare.vn.fi/upload/Julkaisut/13135/4572_Setu_9-2009.pdf Ei päivitystietoja. Luettu 13.3.2016.

Työterveyslaitos 2010. Ketä ovat maahanmuuttajat? WWW-lähde:
http://www.ttl.fi/fi/muuttuva_tyoelama/maahanmuuttajat_ja_tyo/tyoelama_monikulttuuristuu/keita_ovat_maahanmuuttajat/sivut/default.aspx Päivitetty 23.04.2010. Luettu 13.2.2016.

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- Asuinpaikka
- Maahanmuuttajuustausta

Koulutus

- Millainen koulutustausta?
- Miten koulu on sujunut
  - Yleisesti, arvosanat, sosiaalinen aspekti, kiusaamista, kannustus, henkilöstö, kieli...?
- Mitkä asiat siihen ovat vaikuttaneet
  - Persoona, arvot, ystävät, jaksaminen.
- Onko haaveita jatkokouluttautumisesta
- Miten olet kokenut sinua kohdeltavan maahanmuuttajataustaisena
- Oletko kokenut kulttuurieron vaikuttavan

Työllistyminen

- Onko työssä tällä hetkellä
- Millainen työhistoria
- Oletko kokenut kulttuurieron vaikuttavan
- Miten olet kokenut sinua kohdeltavan maahanmuuttajataustaisena
  - työyhteisö vs. asiakkaat tai muut tahot
- Työllistymissuunnitelmat

Terveystilanne

- Millainen terveytesi on? (subjektiivinen kokemus)
- Päihteidenkäyttö, määrä, ongelmallisuus
- Elintavat, nukkuminen
- Mieliala,
- Terveystesti: Päihde- ja mielialatesti

Ohjaamo-toiminta

- Tunteeko Ohjaamo-palveluita (ohjaamokartta)
- Kuinka sieltä saa apua?
- Onko jotain (kulttuurisia) haasteita tai esteitä? (sukupuoli, salassapito, kielelliset haasteet...)
- Mikä olisi ensisijainen väylä hakea apua erilaisissa tilanteissa
- Koetko mahdolliseksi hakeutua Ohjaamo-palveluihin tarvittaessa